ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

МЕНДЕЛЕЕВСК МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ

ЕНАБЕРДИНО АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

Р Е Ш Е Н И Е **К А Р А Р**

2019 елның 4 октябреннән **№115**

Татарстан Республикасы
Менделеевск муниципаль районының
«Енабердино авыл җирлеге»
муниципаль берәмлеге Уставын
раслау турында

«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон (2017 елның 30 октябрендәге редакция), 2004 елның 28 июлендәге 45-ЗРТ номерлы ТР Законы (2017 елның 7 октябрендәге ред.) «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында» Татарстан Республикасы Законы, Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Енабердино авыл җирлеге Советы КАРАР ИТТЕ:

1. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының Енабердино авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кушымта нигезендә расларга.

2. Енабердино авыл җирлеге Советының 2013 елның 23 гыйнварындагы 1 номерлы; 2014 елның 6 октябрендәге 5-1 номерлы, 2015 елның 8 апрелендәге 24 номерлы, 2016 елның 26 гыйнварындагы 15 номерлы, 2016 елның 26 декабрендәге 40 номерлы, 2017 елның 4 сентябрендәге 52 номерлы, 2018 елның 14 августындагы 76 номерлы карарлары үз көчен югалткан дип санарга.

3. Әлеге карарны законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә алу өчен Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча идарәсенә җибәрергә.

4. Әлеге карарны Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат порталында http://pravo.tatarstan.ru дәүләт теркәве узганнан соң бастырып чыгарырга һәм Менделеевск муниципаль районының рәсми сайтында www.mendeleevsk.tatar.ru урнаштырырга.

5. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Енабердино авыл җирлеге Советының законлылык, хокук тәртибе, Кеше хокуклары һәм депутат этикасы буенча даими комиссиягә йөкләргә.

Енабердино авыл җирлеге
Советы рәисе Никифоров Е.Н.

Татарстан Республикасы
Менделеевск муниципаль районы
Енабердино авыл җирлеге Советының
2019 елның 4 октябрендәге 115 номерлы карарына
Кушымта

____________(җирлек башлыгының имзасы)
җирлек Советы мөһере

Татарстан Республикасы
Менделеевск муниципаль районы
«Енабердино авыл җирлеге» муниципаль берәмле
УСТАВЫ

I нче БҮЛЕК. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР.

1 нче Статья. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы «Енабердино авыл җирлеге» муниципаль берәмлегенең исеме һәм хокукый статусы

1. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Енабердино авыл җирлеге» муниципаль берәмлегенә авыл җирлеге статусы бирелде.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме – Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Енабердино авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге (алга таба текст буенча - Җирлек).
3. Муниципаль берәмлекнең кыскача исеме – ТР ММР «Енабердино авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге.
4. «Енабердино авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Менделеевск муниципаль районы составына керә.

2 нче Статья. Җирлекнең территориаль корылышы

1. Җирлек территориясе составына: Енабердино авылы керә.
2. Җирлекнең административ үзәге - Енабердино авылы.
3. Җирлек чикләре «Менделеевск муниципаль районы «муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 29-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Җирлек территориясе составына милек рәвешләренә һәм максатчан билгеләнешләргә бәйсез рәвештә җирләр керә.
5. Җирлек чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору законнарда билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы законы белән гамәлгә ашырыла.

3 нче Статья. Җирлектә халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруга хокукы

1. Җирлектә җирле үзидарә Россия Федерациясе гражданнары тарафыннан җирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка рәвешләрендә, шулай ук әлеге Уставта каралган сайлап куелган һәм башка җирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашырыла.
2. Гражданнар җирле үзидарәне җенесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, мөлкәти һәм вазыйфаи хәленә, дингә, инануларына, иҗтимагый берләшмәләргә каравына бәйсез рәвештә гамәлгә ашыру хокукына ия.
Җирлек территориясендә даими яки нигездә яшәүче чит ил гражданнары җирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенең халыкара килешүләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.

3. Гражданнар турыдан-туры җирле үзидарә органнарына һәм җирлектәге урындагы затларга мөрәҗәгать итәргә, җирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында мәгълүмат алырга хокуклы.
4. Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылучы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук, әгәр законда башкача каралмаган булса, гражданнарның җирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында башка тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.
5. Җирле үзидарә органнарына массакүләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән гражданнарга җирлек һәм аның аерым территорияләре үсешенең аеруча мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хуҗалык эше, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр челтәрен үстерү, социаль ташламалар, җәмәгать тәртибен саклауның торышы, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында даими рәвештә мәгълүмат биреп торалар.
6. Гражданнар, оешмалар, әгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның карарларына, гамәлләренә (гамәл кылмавына) карата судта шикаять белдерергә хокуклы.

4 нче Статья. Җирлекнең җирле үзидарә органнары структурасы

1. Җирле үзидарә органнары структурасына Җирлек Советы, Җирлек Башлыгы, Җирлек башкарма Комитеты, Җирлекнең Ревизия комиссиясе һәм әлеге Устав нигезендә төзелә торган башка органнар керә.
2. Җирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

5 нче Статья. Җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә керә:
1) җирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, җирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, җирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;
2) җирлекнең җирле салымнарын һәм җыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;
3) муниципаль җирлек милкендәге мөлкәт белән идарә итү, алардан файдалану һәм алар белән эш итү;
4) җирлек торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын тәэмин итү;
5) җирлек халкын элемтә, җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
6) җирлек халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү һәм ял итү өчен шартлар тудыру;

7) Җирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, җирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;
8) җирлекнең архив фондларын формалаштыру;
9) җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, аларның үтәлешен контрольдә тоту, күрсәтелгән Кагыйдәләр нигезендә җирлек территориясен төзекләндерүне оештыру;
10) адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яки муниципальара, муниципаль районның җирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш) исемнәр бирү, җирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый атамаларны үзгәртү, юкка чыгару, мәгълүматны Дәүләт адреслы реестрында урнаштыру;
11) авыл хуҗалыгы җитештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;
12) җирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;
13) җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеге өчен шартлар тудыру.
14) каты коммуналь калдыкларны җыю (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнашу;
15) оештыру ритуаль хезмәтләр һәм карап тоту урыннар күмү;
16) җирлек чикләрендә халыкны су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу, халыкны ягулык белән тәэмин итүне Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыру;
17) җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеге;
18) милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, җирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлтелгән чараларны тормышка ашыру өчен шартлар тудыру;
19) җирлек халкының массакүләм ял итү өчен шартлар тудыру һәм халыкның массакүләм ял итү урыннарын, гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр полосаларына ирекле үтүен тәэмин итүне дә кертеп, төзекләндерүне оештыру.
2. Җирле үзидарә органнары Менделеевск муниципаль районының җирле үзидарә органнары белән җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләренең бер өлешен гамәлгә ашыруны Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә җирлек бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар исәбенә тапшыру турында килешүләр төзергә хокуклы.

6 нчы Статья. Җирле үзидарә органнарының җирлекләрнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләре белән бәйле булмаган мәсьәләләрне хәл итүгә хокуклары

1. Җирлекнең җирле үзидарә органнары тъбщндщге хокукка ия:
1) җирлек музейлары булдыру;
2) җирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;
3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнашу;
4) җирлек территориясендә җирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын тормышка ашыру белән бәйле эшчәнлекне тормышка ашыру өчен шартлар тудыру;
5)Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм җирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны тормышка ашыруга ярдәм итү;
6) җирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацион әзерләү буенча чараларны оештыруда һәм тормышка ашыруда катнашу;
7) муниципаль янгын сагын булдыру;
8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
9) кеше хокукларын тәэмин итүгә җәмәгать контролен һәм мәҗбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм итүне гамәлгә ашыручы иҗтимагый күзәтчелек комиссияләренә ярдәм күрсәтү;
10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында " 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар иҗтимагый берләшмәләре төзегән оешмаларга ярдәм күрсәтү.»;
11) Социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча муниципаль торак фондыннан гражданнарга торак урыннары бирү.
12) Җирлек территориясендә яшәүче хуҗасыз хайваннар белән эш итү эшчәнлеген гамәлгә ашыру.
13) "Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында"2016 елның 23 июнендәге 182 – ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру.
14) инвалидлар, физик мөмкинлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм итү.
15) "Кулланучылар хокукларын яклау турында"1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыру.
2. Җирле үзидарә органнары башка мәсьәләләрне хәл итәргә, башка дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы (федераль законнарда каралганча, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 Статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган булса), шулай ук башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кертелмәгән һәм федераль законнар һәм Татарстан

Республикасы законнары, җирле бюджетлар керемнәре исәбеннән, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан тыш, һәм өстәмә салым керемнәре кергән башка мәсьәләләрне хәл итәргә хокуклы.

7 нче Статья. Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм Татарстан Республикасының җирле үзидарә турындагы законнары нигезендә башкарыла.

8 нче Статья. Җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлеге

Җирле үзидарә органнары белән дәүләт хакимияте органнары арасындагы үзара мөнәсәбәтләр тормышка ашырыла:
1) җирлекнең социаль-икътисадый үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын тормышка ашыруда җирлек җирле үзидарә органнарының катнашуы;
2) җирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (килешүләр) төзү;
3) даими яисә вакытлыча координацион, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнарын булдыру;
4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында җирлек Советының закон чыгару инициативасы;
5) законнарда билгеләнгән башка хезмәттәшлек рәвешләре.

9 нчы Статья. Муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу

Җирлектә муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне дә кертеп, муниципаль хезмәткәр статусын билгеләү, муниципаль хезмәт узу шартларын һәм тәртибен дә кертеп, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, «Муниципаль хезмәт турында Татарстан Республикасы кодексы » 2013 елның 25 июнендәге 50-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, җирлек Советы тарафыннан расланган Муниципаль хезмәт турындагы Нигезләмә һәм җирлекнең муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

II нче бүлек. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ХАЛКЫНЫҢ ТУРЫДАН-ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРЫЛУЫ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУ ФОРМАЛАРЫ

10 нчы Статья. Җирле үзидарә халкының турыдан-туры гамәлгә ашырылуы һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары

Җирлек халкы турыдан-туры җирле үзидарәне гамәлгә ашыра һәм түбәндәге формаларда җирле үзидарәне тормышка ашыруда катнаша:
1) җирле референдум;
2) муниципаль сайлаулар;
3) депутатны, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
4) җирлек чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
5) гражданнарның хокукый инициативасы;
6) территориаль иҗтимагый үзидарә;
7) гавами тыңлаулар, иҗтимагый фикер алышулар;
8) гражданнар җыелышы;
9) гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы);
10) халык җыены;
11) гражданнарны сораштыру;
12) җирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы;
13) Иҗтимагый (консультатив) советлар төзү;
14) җирле үзидарә органнарына гражданнар мөрәҗәгатьләре;
15) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләр.

11 нче Статья. Җирле референдум

1. Җирле референдум федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә халыкның турыдан-туры җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү максатларында үткәрелә.
2. Җирле референдум җирлекнең бөтен территориясендә, «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «җирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып, үткәрелә.
Гражданнарның җирле референдумда катнашу хокуклары гарантияләре, шулай ук җирле референдумны әзерләү һәм уздыру тәртибе Федераль закон һәм аның нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясе субъектлары законнары белән билгеләнә.
3. Җирле референдумда яшәү урыны җирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданнары катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе гражданнары яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә җирле референдумда катнашалар.
4. Җирле референдумны билгеләү турындагы карар авыл җирлеге Советы инициативасы буенча кабул ителә:
1) җирле референдумда катнашу хокукына ия гражданнар;

2) уставлары сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашуны күздә тоткан һәм федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмә;
3) авыл җирлеге Советы һәм Башкарма комитет Җитәкчесе, алар тарафыннан бергәләп тәкъдим ителгән.
5. Гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмәләр инициативасы буенча җирле референдумны билгеләү шарты-әлеге инициативага теләктәшлек йөзеннән имзалар җыю, аларның саны җирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар саныннан биш процент тәшкил итәргә тиеш, ләкин 25тән дә ким булмаска тиеш.
6. Референдум үткәрү инициативасы җирлек Советы һәм авыл җирлеге башкарма комитеты җитәкчесе белән берлектә тәкъдим ителгән иде, җирлек Советы карары һәм Башкарма комитет җитәкчесе карары белән рәсмиләштерелә.
7. Җирлек советы җирлек Советына җирле референдум билгеләнә торган документлар кергән көннән алып 30 көн эчендә җирле референдум билгеләргә тиеш Җирле референдум билгеләнгән срокларда җирлек Советы тарафыннан билгеләнмәгән очракта, референдум суд тарафыннан гражданнар, сайлау берләшмәләре, муниципаль берәмлек башлыклары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясе яисә прокурор мөрәҗәгатьләре нигезендә билгеләнә. Суд тарафыннан билгеләнгән җирле референдум җирлек сайлау комиссиясе тарафыннан оештырыла, ә аны үткәрүне тәэмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең башкарма органы яисә суд тарафыннан җирле референдум үткәрүне тәэмин итү йөкләнгән башка орган тарафыннан гамәлгә ашырыла.
8. Тавыш бирү нәтиҗәләре һәм җирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка игълан ителергә) тиеш.
9. Җирле референдумда кабул ителгән карар җирлек территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфаи затлары яисә җирле үзидарә органнары тарафыннан раслауга мохтаҗ түгел.
10. Җирле үзидарә органнары җирле референдумда кабул ителгән карарның әлеге устав белән билгеләнгән вәкаләтләрне чикләү нигезендә үтәлешен тәэмин итәләр.
11. Җирле референдум үткәрү турындагы карарга, шулай ук җирле референдумда кабул ителгән карарга федераль законнар нигезендә суд тәртибендә шикаять бирелергә мөмкин.

12 нче Статья. Муниципаль сайлаулар

1. Җирлектәге муниципаль сайлаулар яшерен тавыш бирү вакытында гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә җирлек Советына депутатлар сайлау максатыннан үткәрелә.
2. Тавыш бирү көнендә 18 яшькә җиткән һәм сайлау хокукына ия Россия Федерациясе гражданины җирлек Советы депутаты итеп сайлана ала.

3. Муниципаль сайлаулар җирлек Советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар 90 көннән дә иртәрәк һәм тавыш бирү көненә кадәр 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Күрсәтелгән карар массакүләм мәгълүмат чараларында аны кабул иткән көннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча рәсми бастырып чыгарылырга тиеш.
Вакытыннан алда сайлаулар билгеләгәндә әлеге Статьяда күрсәтелгән сроклар киметелергә мөмкин, ләкин өчтән бер өлешкә.
Федераль закон белән билгеләнгән очракларда муниципаль сайлаулар җирлек сайлау комиссиясе яки суд тарафыннан билгеләнә.
4. Муниципаль сайлауларны әзерләү һәм үткәрү сайлау комиссияләренә аларның компетенциясе чикләрендә йөкләнә.
5. Җирлек Советы депутатларын сайлаулар 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.
6. Җирлек Советы депутатлары сайлау округына сайлаучылар вәкиллегенең уртача нормасы нигезендә төзелә торган бер мандатлы сайлау округлары буенча сайлана.
7. Тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын җыйган теркәлгән кандидат бермандатлы сайлау округы буенча сайланган дип танылa. Әгәр бермандатлы сайлау округында тавыш бирү Советы депутатларын сайлауларда бер кандидатура буенча үткәрелсә, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучылар тавышларының кимендә 50 процентын җыйган кандидат сайланган дип санала. Теркәлгән кандидатлар тавышларны бертигез җыйса, алданрак теркәлгән кандидат сайланган дип санала.
8. Җирлек Советы депутатларын сайлау нәтиҗәләре рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш (халыкка игълан ителергә тиеш)

13 нче Статья. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Җирлек Советы депутаты, шул исәптән җирлек башлыгы, гамәлдәге законнарда һәм уставта билгеләнгән нигезләр буенча һәм тәртиптә сайлаучылар тарафыннан чакыртып алынырга мөмкин.
2. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу нигезләре булып сайлаучыларның үзенә карата ышаныч уяткан һәм җирлек башлыгының депутат вазыйфаларын яисә бурычларын үтәмәүдә чагылган, депутат, җирлек башлыгы статусы белән туры килмәгән гамәлләр кылуда һәм Россия Федерациясе Конституциясен, Татарстан Республикасы Конституциясен, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарын һәм башка норматив хокукый актларын суд тәртибендә расланган конкрет хокукка каршы карарлар яисә гамәлләр (гамәл кылмау) тора., һәм башка муниципаль норматив хокукый актлар проектлары.
3. Авыл җирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү Халык инициативасы буенча үткәрелә.
4. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү үткәрү инициативасын тәкъдим итү һәм аның ярдәменә имзалар җыю өчен муниципаль

сайлауларда катнашу хокукына ия кимендә 10 кешедән торган инициативалы төркем төзелә.
5. Инициатив төркем җирлекнең сайлау комиссиясенә инициатив төркемне теркәү үтенече белән мөрәҗәгать итә. Инициатив төркем үтенечнамәсендә депутатның аны чакыртып алу өчен нигез булып торган хокукка каршы конкрет карарга яисә гамәлгә (гамәл кылмавына) күрсәтмәсе, депутатның фамилиясе, исеме, атасының исеме, туган датасы һәм урыны, паспорт яисә паспортны алмаштыручы документ сериясе, номеры һәм бирү датасы, аны биргән органның исемен яисә кодын күрсәтеп, шулай ук инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм җирлек территориясендә аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны күрсәтелергә тиеш. Инициативалы төркемнең үтенечнамәсенә күрсәтелгән төркемнең барлык әгъзалары имза салырга тиеш. Үтенечнамәгә карата депутатның хокукка каршы күрсәтелгән карары яисә гамәле (гамәл кылмавы) расланган суд карары беркетелергә тиеш.
6. Инициатив төркемне теркәү, җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү үткәрү инициативасын хуплауга имзалар җыю, җыелган имзаларны тикшерү җирле референдум уздыру өчен законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
7. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып, җирле референдум үткәрү өчен законда билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.
8. Җирлек сайлау комиссиясенең инициатив төркеме үтенечнамәсен караганда, җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләгәндә тиешле депутат тиешле документларны кире алу өчен нигез сыйфатында тәкъдим ителә торган шартлар буенча аңлатмалар бирергә, кирәкле документларны тапшырырга хокуклы. Күрсәтелгән депутат сайлау комиссиясе, җирлек Советы утырышлары үткәрелгән көнгә кадәр өч көннән дә соңга калмыйча, аларны үткәрү вакыты һәм урыны турында язмача хәбәр ителергә тиеш.
9. Җирлек Советы депутаты аны чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздырганда, сайлаучыларга аны чакыртып алу өчен нигез буларак тәкъдим ителә торган шартлар буенча аңлатма бирү максатларында инициативалы төркем белән тигез нигездә агитация алып бару хокукына ия.
10. Җирлек Советы депутаты, шул исәптән җирлек башлыгы, әгәр кире чакыртып алу өчен тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да ким булмаган яртысын тавыш бирсә, кире алынган дип санала.
11. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтиҗәләре рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.
12. Җирлекнең сайлау комиссиясе чакыртып алу буенча тавыш бирүгә рәсми йомгак ясаганнан соң 5 көн эчендә инициатив төркемне, җирлек советын һәм җирлек Советының тиешле депутатын аны чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтиҗәләре турында язмача хәбәр итә.

14 нче Статья. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү күрсәтелгән үзгәрешләргә халыкның ризалыгын алу, җирлекне үзгәртеп кору максатыннан үткәрелә.
2. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү җирлекнең бөтен территориясендә яисә аның территориясенең бер өлешендә 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»Федераль законда билгеләнгән очракларда үткәрелә.
3. Җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «җирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып үткәрелә.
4. Җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда җирлек халкының яки сайлау хокукына ия булган җирлекнең яртысыннан артыгы катнашса, үткәрелгән дип санала. Халыкның җирлек чикләрен үзгәртүгә ризалыгы, җирлекне үзгәртеп кору күрсәтелгән үзгәрешләр өчен үзгәртеп кору тавыш бирүдә катнашкан җирлек халкының яисә җирлекнең бер өлеше халкының яртысыннан артыграгы тавыш бирсә алынган дип санала.
5. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтиҗәләре һәм кабул ителгән карарлар рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш (халыкка игълан ителергә).

15 нче Статья. Гражданнарның хокукый инициативалары

1. Гражданнар әлеге Устав һәм җирлек Советының норматив хокукый актында билгеләнгән тәртиптә хокук тудыру инициативасы хокукына ия.
2. Сайлау хокукына ия булган, сайлау хокукына ия булган гражданнарның инициатив төркеме хокукый инициатива белән чыгыш ясарга мөмкин.
3. Хокукый инициативаны гамәлгә ашыру максатларында гражданнар хокуклы:
- яшәү (эшләү) урыны буенча гражданнар җыелышларын һәм хокукый инициатива буенча фикер алышу һәм тәкъдим итү буенча башка күмәк чаралар оештырырга һәм үткәрергә;
 Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Аппаратының структур бүлекчәләре җитәкчеләре катнашында киңәшмә;
- җирлек халкына имзалар җыю һәм хокукый инициативаны законнарга каршы килми торган ысуллар белән тәкъдим итүгә агитация алып бару.
4. Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары гражданнарга хокукый инициатива тормышка ашыруда ярдәм итәргә бурычлы.
5. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты, әлеге Уставта билгеләнгән

компетенция нигезендә, авыл җирлеге башлыгы яки җирлек башкарма комитеты җитәкчесе тарафыннан 3 ай дәвамында аның ачык утырышында җирлек Советы тарафыннан мәҗбүри каралырга тиеш.
6. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын караганда гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позициясен бәян итү мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш.
7. Гражданнарның хокукый инициативасын тормышка ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проектын карау процедурасы тиешле рәвештә җирлек Советы Регламенты, җирлек башлыгының норматив хокукый акты, җирлек башкарма комитеты белән билгеләнә
8. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын карау нәтиҗәләре буенча кабул ителгән дәлилләнгән карар рәсми рәвештә аның инициатив төркеме тарафыннан кертелгән гражданнарның язма рәвештә җиткерелергә тиеш.

16 нчы Статья. Территориаль иҗтимагый үзидарә

1. Җирлектә территориаль иҗтимагый үзидарә гражданнарның җыелышлары һәм конференцияләре үткәрү, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә органнары булдыру юлы белән халык тарафыннан гамәлгә ашырыла.
2. Территориаль иҗтимагый үзидарә гражданнарның түбәндәге территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырылырга мөмкин: күп фатирлы торак йорт подъезды; күп фатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; авыл торак пункты, җирлек булмаган авыл; гражданнарның башка яшәү территорияләре.
3. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре шушы территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча җирлек Советы тарафыннан расланган шәһәр җирлегендә территориаль җәмәгать үзидарәсе турында нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
4. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган Территория шундый ук башка территория составына керә алмый.
5. Территориаль иҗтимагый үзидарә, аның Уставы нигезендә, юридик зат була ала һәм коммерцияле булмаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.
6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставында билгеләнә:
1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;
2) Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;
3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләрен формалаштыру, туктату, вәкаләтләре чоры;
4) карарлар кабул итү тәртибе;
5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәттән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм алар белән эш итү тәртибе;
6) территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.
7. Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлеге мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышлары, конференцияләре аның Уставы нигезендә чакырыла.

8. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышы, әгәр анда уналтынчы яшькә җиткән территория халкының өчтән береннән дә ким булмаган өлеше катнашса, вәкаләтле дип санала. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, гражданнар җыелышларында уналтынчы яшькә җиткән, Тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өчтән икесе катнашса, хокуклы дип санала.
9. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар җыелышының, конференцияләренең аерым вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә::
1) территориаль иҗтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;
2) Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр кертү;
3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарын сайлау;
4) территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;
5) территориаль иҗтимагый үзидарәнең керемнәр һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау;
6) территориаль иҗтимагый үзидарә органнары эшчәнлеге турындагы хисапларны карау һәм раслау.
10. Территориаль иҗтимагый үзидарә органнары:
1) Тиешле территориядә яшәүче халыкның мәнфәгатьләрен тәкъдим итәләр;
2) гражданнар җыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәэмин итәләр;
3) Тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкүреш ихтыяҗларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән хуҗалык эшчәнлеген, күрсәтелгән гражданнар акчалары исәбеннән дә, шулай ук җирлек башкарма комитеты белән җирлек бюджеты акчаларын кулланып төзелгән килешү нигезендә дә башкара алалар;
4) күрсәтелгән актларны кабул итү компетенциясенә кертелгән әлеге органнар һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле муниципаль норматив хокукый актлар проектларын җирле үзидарә органнарына (җирлек Советына, җирлек башлыгына һәм җирлек башкарма комитетына) кертергә хокуклы.
11. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, җирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге Устав һәм җирле Советның норматив хокукый акты белән билгеләнә.

17 нче Статья. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру тәртибе

1. Территориаль иҗтимагый үзидарә оештыру максатларында җирлек халкы, җирле үзидарә органнары инициативасы белән территориаль иҗтимагый үзидарә Уставы проектын эшләүче һәм территориядә яшәүче гражданнар җыелышларын оештыручы инициатив төркем оештырыла.
2. Җирлек территориясендә территориаль иҗтимагый үзидарә булдыру турында Карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук җирлек Советында территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү белән бәйле мәсьәләләр буенча гражданнар җыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле (вәкил) вәкилен (вәкилләрен) билгели.

3. Территориаль иҗтимагый үзидарә территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән җирлек Советы тарафыннан гамәлгә куелган булып санала.

18 нче Статья. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү өчен гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) тарафыннан җирлек башлыгына тапшырыла:
1) территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында гражданнар җыелышының барлык вәкаләтле вәкилләре тарафыннан имзаланган гариза;
2) Территориаль иҗтимагый үзидарә төзү турында Карар кабул ителгән гражданнар җыелышы беркетмәсе, анда, паспортның фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган датасын, сериясен, номерын һәм датасын, гражданин паспортын яисә паспортын, һәр вәкаләтле вәкилнең яшәү урыны адресын күрсәтеп, территориаль иҗтимагый үзидарә төзү турында Карар кабул ителгән иде;
3) территориаль иҗтимагый үзидарә Уставының ике нөсхәсе.
2. Башка документларны, әлеге Статьяның 1 өлешендә билгеләнгән документлардан тыш, тапшыру турындагы таләп рөхсәт ителми.
Вәкаләтле вәкилгә документлар алу өчен, аларның исемлеген һәм алу датасын күрсәтеп, расписка бирелә.
3. Җирлек башлыгы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турындагы документлар кергән көннән соң ике атна эчендә аны җирлек Советының уставны теркәү яки теркәүдән баш тарту турындагы карары проектын алдан карауны һәм әзерләүне оештыра.
4. Гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкилләре территориаль иҗтимагый үзидарә уставын алдан караганда һәм җирлек Советы утырышында киңәш бирү тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы.
5. Җирлек советы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү яки әлеге Статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән документларны җирлек башлыгы 30 көн эчендә теркәүдән баш тарту турында Карар кабул итә. Баш тарту теркәү устав булырга тиеш мотивирован.
6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту өчен Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына, җирлек Уставына, башка муниципаль норматив хокукый актларга каршы килү нигез булып тора.
7. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын территориаль иҗтимагый үзидарә оештыруның максатка ярашлылыгы мотивлары буенча теркәүдән баш тарту рөхсәт ителми.
8. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү мәсьәләсе буенча җирлек Советы кабул иткән дәлилләнгән карар өч көн эчендә рәсми рәвештә язма рәвештә гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) игътибарына җиткерелергә тиеш.
9. Җирлек Советы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында Карар кабул иткән очракта, уставның бер нөсхәсе аны теркәү тамгасы белән гражданнар

җыелышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче нөсхәсе җирлек Советында саклана.
10. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставына кертелә торган үзгәрешләр әлеге Статьяда билгеләнгән тәртиптә җирлек Советы тарафыннан теркәлергә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр аларны теркәү көненнән үз көченә керә.

19 нчы Статья. Ачык тыңлаулар, иҗтимагый фикер алышула

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу өчен җирлек Советы, җирлек башлыгы катнашында гавами тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.
2. Халык алдында тыңлаулар халык, җирлек советы яки җирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә.
Халык яки авыл җирлеге Советы инициативасы белән үткәрелә торган гавами тыңлаулар җирлек Советы, ә җирлек башлыгы инициативасы белән - җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.
3. Ачык тыңлауларга чыгарылырга тиеш:
1) җирлек уставы проекты, шулай ук әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, җирлек Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе нигезләмәләренең, әлеге уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында төгәл яңадан торгызылу рәвешендә үзгәрешләр кертелгән очраклардан тыш, әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты;
2) җирлек бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;
3) җирлекнең социаль-икътисадый үсеше стратегиясе проекты;
4) муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору өчен, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 Статьясы нигезендә, муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору өчен, җирлекне үзгәртеп кору турында сораулар тавыш бирү юлы белән йә гражданнар җыеннарында белдерелгән муниципаль берәмлек халкының ризалыгын алу таләп ителә.
4. Гавами тыңлаулар уздыру турындагы карар, гамәлдәге законнарда башкача каралмаган булса, тиешле орган яисә муниципаль норматив хокукый акт проектын җирлекнең вазыйфаи заты карап тикшергәнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.
5. Аларны үткәрү вакыты һәм урыны күрсәтелгән гавами тыңлаулар уздыру турындагы карар һәм халык алдында тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты, гамәлдәге законнарда башкача каралмаган булса, гавами тыңлаулар үткәрелгән көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.
6. Халык алдында тыңлаулар үткәрү турында карар басылып чыккан көннән алып һәм аларны уздыру көненә кадәр җирлек халкы җирлек башлыгына халык алдында тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәрмәләр, шул исәптән муниципаль норматив хокукый акт проектына төзәтмәләр һәм башка

тәкъдимнәр җибәрергә хокуклы. Авыл җирлеге башлыгы килгән тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр халык тыңлауларында катнашучылар игътибарына җиткерелә.
7. Гавами тыңлаулар, гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль норматив хокукый акт проекты каралган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча үткәрелә. Гавами тыңлаулар үткәрелә чакыру белән белгечләр, экспертлар, кызыксынган затлар гавами тыңлауларда катнашырга хокуклы теләсә кайсы җирлектә яшәүче.
8. Халык тыңлауларын уздыру йомгаклары буенча муниципаль норматив хокукый акт проектын гавами тыңлауларга кабул итү компетенциясенә кертелгән җирле үзидарә органнары һәм җирлекнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә.
9. Халык тыңлауларының нәтиҗәләре, кабул ителгән карарларның дәлилләнгән нигезләнүен дә кертеп, ачык тыңлаулар үткәрелгәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарга (игълан ителергә) тиеш.
10. Генераль планнар проектлары, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияләрне межалау проектлары, территорияләрне төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, күрсәтелгән документларның берсенә, җир кишәрлеген яки капиталь төзелеш объектын шартлы рәвештә рөхсәт ителгән файдалануга рөхсәт бирү турындагы карарларның проектларына, капиталь төзелеш объектларын реконструкцияләүнең рөхсәт ителгән иң чик параметрларыннан тайпылуга рөхсәт бирү турындагы карарлар проектларына үзгәрешләр кертүне күздә тота торган проектлар буенча, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләренең расланган кагыйдәләре булмаганда, җир кишәрлекләреннән һәм капиталь төзелеш объектларыннан файдалануның рөхсәт ителгән бер төрен үзгәртү мәсьәләләре буенча җәмәгать фикер алышулары яки ачык тыңлаулар үткәрелә, аларны оештыру һәм үткәрү тәртибе, шәһәр төзелеше эшчәнлеге турындагы закон нигезләмәләрен исәпкә алып, җирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
11. Халык тыңлауларын оештыру һәм үткәрү тәртибе җирлек Советы тарафыннан расланган Халык алдында тыңлаулар турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

20нче статья. Гражданнар җыелышы

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, халыкка җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары эшчәнлеге турында мәгълүмат бирү, Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру өчен җирлек территориясе өлешендә гражданнар җыелышлары үткәрелергә мөмкин. Гражданнар җыелышлары микрорайоннар, торак массивлар, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.
2. Гражданнар җыелышы халык, җирлек Советы, җирлек башлыгы инициативасы белән, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә уставында каралган очракларда үткәрелә.
3. Җирлек советы яки җирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар җыелышы җирлек советы яки җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган Җыелыш җирлек Советы тарафыннан территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма җитәкчеләренең кимендә 10 проценты булган гражданнар төркеменең язма тәкъдиме буенча билгеләнә.
Гражданнар җыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә җыелышны үткәрү вакыты һәм урыны, аны карап тикшерүгә чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеге булырга тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, әгәр җыенны үткәрү инициативасы белән әлеге гражданнар тарафыннан аларның фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган датасын, яшәү адресын күрсәтеп мөрәҗәгать иткән булса.
Җирлек советы гражданнар җыелышын үткәрү турындагы тәкъдимне үзенең якындагы утырышында карый.
Җирлек советы гражданнар җыелышын үткәрүдән аның максатка ярашлы булмавы сәбәпле баш тартырга хокуклы түгел.
5. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданнар җыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
6. Гражданнар җыелышын үткәрү вакыты һәм урыны, фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләргә җыелыш үткәрелгән көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.
Халык җыелышына әзерлек һәм аны үткәрүне җирлек башкарма комитеты тәэмин итә.
7. Җыелыш эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнаша ала. Җыелышта катнашырга хокуклы гражданнарның гомуми саны Россия Федерациясе чикләрендә булу урыны һәм яшәү урыны буенча муниципаль сайлауларны үткәргәндә файдаланыла торган Россия Федерациясе гражданнарын теркәү учеты мәгълүматлары нигезендә билгеләнә.
Гражданнар җыелышы, әгәр анда җыелышта катнашырга хокуклы гражданнар саныннан кимендә өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы дип санала.
Җыелышның карарлары җыелышта катнашкан гражданнарның күпчелек тавышы белән кабул ителә.
8. Гражданнар җыелышы җирле үзидарә органнарына һәм җирле үзидарә вазыйфаи затларына мөрәҗәгатьләр кабул итәргә, шулай ук җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар җыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайларга мөмкин.
9. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча уздырылган гражданнар җыелышы территориаль иҗтимагый үзидарә уставы тарафыннан аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.
10. Гражданнар җыелышы тарафыннан кабул ителгән мөрәҗәгатьләр, мөрәҗәгатьләрдә булган мәсьәләләрне хәл итү компетенциясенә кертелгән, язмача җавап җибәрү белән, җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиеш.

11. Гражданнар җыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар җыелышы вәкаләтләре федераль закон, әлеге Устав һәм җирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
12. Гражданнар җыелышы йомгаклары аны уздырганнан соң бер ай эчендә рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

21 нче Статья. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы)
1. Халык конференциясе (делегатлар җыелышы) җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм җирлектәге барлык халык вәкилләренең фикерен ачыклау очрагында үткәрелә. Җирлекнең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләр арасыннан гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) гражданнар җыелышлары кыен булган, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар җыелышында катнашырга хокуклы кешеләр саны 100 кешедән артып киткән очракларда үткәрелә.
2. Гражданнар конференциясен (делегатлар җыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатларны сайлау тәртибе әлеге Устав, җирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
3. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) гражданнар җыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.
4. Халык конференциясе (делегатлар җыелышы) халык, җирлек Советы, җирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә. Авыл җирлеге советы яки җирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) җирлек советы яки җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелгән гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
5. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы), әгәр анда гражданнар җыелышларында сайланган, уналты яшькә җиткән, Тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган делегатларның өчтән икесе катнашса, хокуклы була. Конференция карарлары (делегатлар җыелышлары) конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.
6. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышлары) нәтиҗәләре аны уздырганнан соң бер ай эчендә рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

22 нче Статья. Гражданнар җыены

1. Гражданнар җыены җирле үзидарә халкының турыдан-туры гамәлгә ашырылуы һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы формасы булып тора.
2. Гражданнар җыены «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган очракларда һәм Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының Енабердино авыл җирлеге составына керүче торак пунктларда гражданнар җыенын үткәрүгә әзерлек тәртибе турындагы Нигезләмә нигезендә үткәрелә.

3. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 Статьясында каралган очракларда гражданнар җыены үткәрелә:
1) күрсәтелгән торак пункт территориясен башка җирлек (муниципаль район) территориясенә кертүне үз эченә алган күрсәтелгән торак пункт кергән җирлек (муниципаль район) чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча торак пунктта (муниципаль район));
2) җирлек составына керүче торак пунктта әлеге торак пункт территориясендә үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;
3) авыл торак пунктында авыл җирлеге старостасы кандидатурасын тәкъдим итү, шулай ук авыл торак пункты старостасы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча.
4. Гражданнар җыены муниципаль берәмлек башлыгы яисә 10 кешедән ким булмаган сайлау хокукына ия булган торак пунктта яшәүчеләр төркеме инициативасы буенча чакырыла ала.
5. Җыенны үткәрү инициативасын хуплау өчен җыелырга тиешле имзалар саны сайлау хокукына ия булган, даими яки нигездә яшәүче, яшәү урыны буенча теркәлгән гражданнар санының 5 процентын тәшкил итә, ләкин 10нан да ким булмаган имза була алмый.
6. Муниципаль берәмлек башлыгы чакырылучы гражданнар җыены муниципаль берәмлек башлыгы карары белән билгеләнә, инициатив төркем чакырыла торган гражданнар җыены муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы карары белән билгеләнә.
7. Торак пунктта яшәүчеләр гражданнар җыенын уздыру вакыты һәм урыны турында алдан ук хәбәр ителә, Муниципаль хокукый акт проекты һәм гражданнар җыенын үткәрүгә чыгарыла торган мәсьәләләр буенча материаллар белән Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының Енабердино авыл җирлеге составына керүче торак пунктларда гражданнар җыенын үткәрүгә әзерлек тәртибе турындагы нигезләмәдә билгеләнгән тәртип нигезендә алдан танышалар.
8. Җыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып тора, муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.
9. Әлеге Статьяда каралган гражданнар җыены анда торак пункт яки җирлек халкының сайлау хокукына ия булган яртысыннан артыгы катнашуга хокуклы. Торак пунктта әлеге торак пунктта сайлау хокукына ия кешеләрнең яртысыннан артык бер үк вакытта бергә булу мөмкинлеге булмаса, күрсәтелгән торак пункт кергән муниципаль берәмлек уставы нигезендә гражданнар җыены гражданнар җыенын үткәрү турында Карар кабул ителгән көннән бер айдан да артмый торган вакытка этаплап уздырыла. Шул ук вакытта элек гражданнар җыенында катнашкан затлар тавыш бирүдә киләсе этапларда катнашмый. Әгәр аның өчен җыенда катнашучыларның яртысыннан артыгы тавыш биргән булса Гражданнар җыены карары кабул ителгән дип санала.

23 нче Статья. Гражданнарны сораштыру

1. Гражданнар арасында сораштыру җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә халыкның фикерен ачыклау һәм аның исәбен алу өчен җирлек территориясендә яисә территориясендә үткәрелә.
Сораштыру нәтиҗәләре тәкъдим итү характерына ия.
2. Гражданнардан сорашып белешүдә сайлау хокукына ия булган җирлек халкы катнаша ала.
3. Гражданнарны сораштыру инициативасы буенча үткәрелә:
1) җирлек советы яки җирлек башлыгы-җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;
2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - җирлек җирләренең республика һәм республика әһәмиятендәге объектлар өчен максатчан билгеләнешен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнар фикерен исәпкә алу өчен.
4. Гражданнар арасында сораштыру үткәрү һәм билгеләү тәртибе җирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
5. Карар билгеләп кую турында сораштыру гражданнарны кабул ителә җирлек Советы тарафыннан. Җирлек Советы карарында билгеләп кую турында гражданнарның сораштыру билгеләнә:
1) сораштыру үткәрү датасы һәм вакыты;
2) Сораштыру үткәргәндә тәкъдим ителә (тәкъдим ителә) торган (тәкъдим ителә торган) сорау формулировкасы;
3) сораштыру үткәрү методикасы;
4) сораштыру кәгазенең формасы;
5) сораштыруда катнашучы җирлекнең минималь халкы саны.
6. Авыл җирлегендә яшәүчеләргә аны үткәрергә кимендә 10 көн кала гражданнар арасында сораштыру үткәрү турында хәбәр ителә.
7. Гражданнарны сораштыру әзерләүгә һәм үткәрүгә бәйле чараларны финанслау гамәлгә ашырыла:
1) җирлек бюджеты акчалары хисабына-җирлек җирле үзидарә органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда;
2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән - Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда.
8. Сораштыру нәтиҗәләре аны уздырганнан соң бер ай эчендә бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш. Сораштыру нәтиҗәләре белән җирлекнең һәр кешесе таныша ала. Сораштыру нәтиҗәләре җирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә исәпкә алынырга тиеш.

24 нче статья. Җирле әһәмияттәге аеруча мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм җирле әһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуына чыгару турындагы карар җирлек Советы тарафыннан үз инициативасы яисә тиешле территориядә яшәүче гражданнарның таләбе буенча җирлек советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.

2. Муниципаль хокукый акт проектының тексты һәм халык фикер алышуына чыгарыла торган мәсьәләләр буенча башка материаллар, аларны халык фикер алышуына чыгару турында Карар кабул ителгәннән соң, биш көннән дә соңга калмыйча, массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарыла, җирлек халкына җибәрелә, халык таныша алырлык урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән халыкка игълан ителә.
3. Халык фикер алышуына мәсьәлә чыгару белән бер үк вакытта җирлек советы фикер алышу барышында керә торган тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне карау буенча эшне оештыру вакытын һәм тәртибен билгели, әлеге максат өчен махсус комиссия төзиләр.
4. Җирлек советы ул тәкъдим иткән муниципаль хокукый актлар проектлары һәм җирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышуны тәэмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.
5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр җирлек советына җибәрелә.
6. Муниципаль хокукый актлар проектлары һәм җирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр җирлек Советы тарафыннан карала.
7. Халык фикер алышуы нәтиҗәләре турында халыкка хәбәр ителә.

25 нче Статья. Җирлекнең иҗтимагый (консультатив) киңәшләре

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча карарлар эшләгәндә һәм аларны тормышка ашырганда, җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә җәмәгать контролен тормышка ашырганда, гражданнарның һәм җирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген тәэмин итү өчен җирлекнең иҗтимагый советы барлыкка килә.
2. Җирлекнең иҗтимагый советы аның эшчәнлегендә җирлек халкы, иҗтимагый берләшмәләр һәм башка коммерцияле булмаган оешмалар вәкилләре катнашында үз теләге белән оештырыла.
3. Җирлекнең иҗтимагый советы оештыру тәртибе, вәкаләтләре, аның утырышларын үткәрү һәм карарлар кабул итү тәртибе, җирлекнең җирле үзидарә органнарының мәгълүмат бирү, консультация бирү һәм җәмәгать советы эшчәнлегенә ярдәм итүнең башка мәсьәләләренә карата бурычлары һәм җаваплылыгы, аны тарату процедурасы, шулай ук аны оештыру һәм эшчәнлекнең башка мәсьәләләре җирлек Советы тарафыннан расланган Нигезләмә белән билгеләнә.
4. Башка иҗтимагый (консультатив) советлар җирле үзидарә органнары каршында, аларның карарлары нигезендә барлыкка килергә мөмкин.
5. Иҗтимагый (консультатив) советларда эш җәмәгать башлангычларында алып барыла.

26 нчы Статья. Җирле үзидарә органнарына гражданнар мөрәҗәгатьләре

1. Гражданнар җирле үзидарә органнарына шәхси һәм коллектив мөрәҗәгать итәргә хокуклы.

2. Гражданнарның мөрәҗәгатьләре «Россия Федерациясендә гражданнар мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында гражданнар мөрәҗәгатьләре турында»2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.
3. Гражданнар мөрәҗәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен Җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясе законнары нигезендә җаваплы.

27 нче Статья. Җирле үзидарә халкы тарафыннан турыдан-туры башкарылуның һәм аны тормышка ашыруда катнашуның башка формалары

1. Әлеге Уставта каралган федераль законнар нигезендә җирле үзидарә халкының турыдан-туры гамәлгә ашыруы һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы формалары белән беррәттән, гражданнар җирле үзидарәне Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләрдә гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы.
2. Җирле үзидарә халкының турыдан-туры гамәлгә ашырылуы һәм халыкның җирле үзидарәне тормышка ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципларына нигезләнә.
Җирле үзидарә органнары һәм җирлекнең вазыйфаи затлары халыкка турыдан-туры җирле үзидарә халкының җирле үзидарәне тормышка ашыруда һәм халыкның җирле үзидарәдә катнашуында ярдәм итәргә бурычлы.

III нче бүлек. ҖИРЛЕК СОВЕТЫ

28 нче Статья. Җирлек Советы - Җирле үзидарәнең вәкиллекле органы

1. Авыл җирлеге Советы җирлекнең даими эшләүче сайланулы коллегиаль җирле үзидарә органы булып тора.
2. Җирлекнең рәсми исеме - " Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Енабердино авыл җирлеге Советы»
3. Җирлек Советы вәкаләтләре срогы-5 ел.
4. Авыл җирлеге советы авыл халкына хисап тотты һәм контрольдә тотылды.
5. Җирлек советының мөһере, үз исеме язылган бланклары бар.
6. Җирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

29 нчы Статья. Җирлек Советы Составы

1. Җирлек советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайланучы 7 депутаттан тора.
2. Авыл җирлеге советы составына билгеләнгән саннан кимендә өчтән ике депутатны сайлаганда вәкаләтле булып тора.

3.Җирлек Советы депутатлары санын арттыручы яки киметүче үзгәрешләр күрсәтелгән үзгәрешләр кертү турында муниципаль норматив хокукый актны кабул иткән җирлек Советының вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң үз көченә керә.

30 нчы статья. Җирлек советы депутаты статусы

1. Авыл җирлеге Советы депутаты вәкаләтләре яңа чакырылыш авыл җирлеге Советы эшли башлаганнан бирле туктатыла.
2. Җирлек Советы депутаты, әлеге Уставта билгеләнгән очраклардан тыш, депутат эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын башкару белән бергә алып бара.
3. Җирлек Советы депутаты статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.
4. Җирлек Советы депутатына Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен каршылыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәэмин ителә.
5. Авыл җирлеге Советы депутатының сайлаучылар белән очрашулары, аларны үткәрү тормыш, транспорт яки социаль инфраструктура, элемтә, җәяүлеләр һәм (яки) транспорт чаралары хәрәкәтенә комачаулык тудырмас, яисә гражданнарның торак урыннарына яки транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә китермәслек итеп, махсус билгеләнгән урыннарда, шулай ук ишегалды территорияләрендә үткәрелә. Мондый очрашулар турында Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына яисә җирле үзидарә органнарына хәбәр итү таләп ителми. Шул ук вакытта җирлек Советы депутаты күрсәтелгән органнарга аларны үткәрү датасы һәм вакыты турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.
6. Җирлек башкарма комитеты депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен махсус билгеләнгән урыннарны билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.
7. Авыл җирлеге Советы депутатының халык алдында чара формасында сайлаучылар белән очрашулары Россия Федерациясенең җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турындагы законнары нигезендә үткәрелә.
8. Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә торган гавами чара формасында җирлек Советы депутаты белән очрашуларны оештыруга яки үткәрүгә комачаулау Россия Федерациясе законнары нигезендә административ җаваплылыкка тартыла.
9. Җирлек Советы депутаты «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «аерым категория затларга аерым категория затларга счетлар (кертемнәр) ачуны һәм булуны тыю турында " 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны үтәргә, Россия Федерациясе

территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану».
10. Коррупциягә каршы тору турында Россия Федерациясе законнары нигезендә бирелә торган керемнәр, чыгымнар, милек һәм милек характерындагы йөкләмәләр турында белешмәләрнең дөреслеген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә җирлек Советы депутаты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) тарафыннан Татарстан Республикасы Президенты карары нигезендә үткәрелә.
11. Әлеге Статьяның 10 өлеше нигезендә үткәрелгән тикшерү нәтиҗәсендә «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «аерым категория затларга аерым категория затларга счетлар (кертемнәр) ачуны һәм булуны, чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, чикләүләр, тыюларны, бурычларны үтәмәү фактларын ачыклаганда,, Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле җирле үзидарә органына җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән судка мөрәҗәгать итә.
12. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затларның керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында белешмәләр «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә җирле үзидарә органнарының рәсми сайтында түбәндәге веб-адрес буенча урнаштырыла: (адресны күрсәтергә) һәм (яки) массакүләм мәгълүмат чараларына муниципаль хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә бастырып чыгару өчен бирелә.

31 нче статья. Җирлек депутаты сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәте

1. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук аның сайлау округы территориясендә урнашкан предприятие, оешма коллективлары, дәүләт һәм башка органнар белән элемтәдә тора.
2. Авыл җирлеге Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм алар алдында хисап тотты.
3. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында елга кимендә бер тапкыр эшләре турында хисап тота, даими рәвештә аларга җирлек советы эше турында хәбәр итә, шулай ук айга кимендә бер тапкыр сайлаучыларны кабул итә.
4. Җирлек Советы депутаты җирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәэмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергә, шул исәптән алардан кергән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләрне карарга, аларда булган мәсьәләләрне дөрес һәм үз вакытында хәл итәргә тиеш.

32 нче статья. Яңа сайланган Җирлек Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш авыл җирлеге Советы беренче утырышка җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан кимендә өчтән икесе сайланганнан соң ун

көннән дә соңга калмыйча җыела. Сайлаулардан соң беренче утырыш җирлек башлыгы тарафыннан чакырыла, ә ул булмаган очракта җирлек сайлау комиссиясе тарафыннан чакырыла.
2. Җирлек Советының сайлаулардан соң беренче утырышын яңа җирлек башлыгы сайланганчы җирлек Советы депутаты ача һәм алып бара.

33 нче Статья. Җирлек Советы Компетенциясе

1.Җирлек Советы компетенциясендә торалар:
1) җирлекнең уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр кертү;
2) законнар нигезендә җирлек территориясендә гомуми мәҗбүри кагыйдәләр билгеләү;
3) җирлек бюджетын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;
4) җирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, Россия Федерациясенең Салымнар һәм җыемнар турындагы законнары нигезендә аларны түләү буенча ташламалар бирү;
5) җирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен раслау;
6) энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау;
7) җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору турында инициативаны тәкъдим итү;
8) җирлек Советына депутатлар сайлауны билгеләү һәм җирлек советына депутатлар сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;
9) җирле референдум билгеләү;
10) җирлек башлыгын сайлау;
11) җирлек башлыгы урынбасарын сайлау;
12) җирлек Советы депутатлары арасыннан муниципаль район Советына җирлек вәкилен сайлау;
13) җирлек Башкарма комитетының структурасын раслау, аның хезмәткәрләренең чик санын билгеләү;
14) җирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләү;
15) җирлек Советының депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү, җирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;
16) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
17) муниципаль җирлектәге мөлкәт белән идарә итү һәм идарә итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; җирлек Советы килештереп яки расланганнан соң читләштерелә торган муниципаль милек төрләре исемлеген билгеләү;
18) муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне төзү, үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифлар билгеләү тәртибен, федераль законнарда каралган очраклардан тыш, эшләр башкару тәртибен билгеләү;
19) җирлекнең муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;

20) җирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәэмин итү тәртибен билгеләү;
21) җирлекнең контроль-хисап органы формалаштыру;
22) җирлек башлыгын отставкага җибәрү турында Карар кабул итү;
23) җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары тарафыннан җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен башкаруны контрольдә тоту;
24) коммуналь комплекс оешмасы товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларны (электр һәм (яки) җылылык белән тәэмин итү өлкәсендә товарлар һәм хезмәтләр җитештерүчеләр – коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифлардан тыш) җайга салу тәртибен, коммуналь инфраструктура системасына тоташтыруга тарифларны, коммуналь комплекс оешмалары тарифларын, коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларны, кулланучылар өчен бәяләргә (Тарифлар) өстәмә тарифларны, тоташтыру өчен коммуналь комплекс оешмалары тарифларына;
25) үз көчен югалтты;
26) җирлек территориясендә урамнарның һәм башка торак пунктларның исемнәрен үзгәртү һәм исемен үзгәртү мәсьәләләрен хәл итү;
27) үз көчен югалтты;
28) үз көчен югалтты;
29) җирлек бюджетыннан территориаль иҗтимагый үзидарә органнарына кирәкле чаралар бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;
30) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерцияле булмаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;
31) үз массакүләм мәгълүмат чараларын оештыру;
32) җирлек уставы һәм җирлек Советы карарлары аңлатмасы;
33) үз эшчәнлеген оештыру һәм башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итү буенча җирлек Советы регламентын кабул итү;
34) җирлек Советы Аппараты турындагы нигезләмәне раслау;
35) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлекләрнең вәкиллекле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән җирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр;
36) транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү һәм социаль инфраструктураны комплекслы үстерү программаларын раслый.
37) җирлек территорияләрен төзекләндерү кагыйдәләрен раслый.
2. Җирлек советы авыл җирлеге башлыгының еллык эшчәнлеге нәтиҗәләре, җирлек башкарма комитеты һәм җирлек башлыгы карамагындагы башка җирле үзидарә органнары эшчәнлеге, шул исәптән җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турындагы отчетларын тыңлый.

34 нче Статья. Җирлек советының эш тәртибе

1. Җирлек советының эш тәртибе әлеге Устав һәм җирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

2. Җирлек советы эшенең төп формасы - аның утырышлары, анда җирлек советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә.
3. Сайланган депутатлар санынннан кимендә 50 проценты катнашса, җирлек советы утырышы вәкаләтле.

4. Җирлек советының чираттагы утырышлары кирәк булган саен, ләкин кимендә өч айга бер тапкыр үткәрелә. Чираттан тыш утырышлар авыл җирлеге башлыгы яки җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан кимендә өчтән бер өлеше инициативасы буенча чакырыла.
5. Совет утырышлары җирлек башлыгы тарафыннан чакырыла. Җирлек Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырышның бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.
6. Җирлек Советы утырышлары ачыктан-ачык һәм ачыктан-ачык үткәрелә. Советның ачык утырышларында һәр авыл кешесе катнашырга хокуклы. Регламентта каралган очракларда җирлек Советы ябык утырыш үткәрү турында Карар кабул итәргә хокуклы, анда бары тик җирлек Советы тарафыннан чакырылган затлар, шулай ук утырышка закон нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала.
7. Җирлек Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны үткәрү датасы, урыны һәм вакыты турында белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр санап үтелә һәм тавыш бирү йомгаклары күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Җирлек советы утырышы беркетмәсенә кул куйганнан соң, җирлек башлыгы аның белән һәр авыл кешесе таныша ала.
8. Җирлек Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Җирлек Советы депутаты үзенең тавыш бирү хокукын шәхсән гамәлгә ашыра. Җирлек Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраклары әлеге Устав, җирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

35 нче Статья. Җирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Җирлек Советы эшчәнлеген җирлек башлыгы оештыра.
2. Җирлек Советы Регламенты нигезендә, җирлек советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм әзерләү өчен, җирлек башлыгы һәм аның урынбасарыннан кала, депутатлар арасыннан даими яки вакытлы комиссияләр төзелә (яки) әлеге мәсьәләләрне әзерләү өчен җаваплы депутатлар билгеләнә ала. Депутат ике даими комиссиядә эшләргә хокуклы.
3. Авыл җирлеге Советы каршында муниципаль программалар, җирлек Советы карарлары проектларын әзерләү, җирлек Советына кертелгән иң мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышу өчен депутатлар, җирлек башкарма комитеты, иҗтимагый берләшмәләр, оешма-предприятиеләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм авыл халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре оештырыла ала.

36 нчы Статья. Җирлек Советының контроль функцияләрен тормышка ашыру

1. Җирлек советы җирлек территориясендә җирле Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив хокукый актларның үтәлешен, җирлек бюджетының үтәлешен, бюджеттан тыш фондларның, җирлекнең үсеш программаларының кулланылышын, җирлекнең башкарма комитеты һәм аның җитәкчесе эшчәнлеген контрольдә тота.
2. Җирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарның, әлеге Уставның һәм башка муниципаль норматив хокукый актларның бозылуы ачыкланган очракта, җирлек Советы карары белән җирлек башлыгы, депутатлар арасыннан җирлек башлыгы әлеге фактларны тикшерү өчен вакытлы контроль комиссияләр төзергә мөмкин.
3. Закон нигезендә җирлек Советы инициативасы буенча җирлек башлыгы, җирлек бюджеты акчаларының максатчан кулланылышы, муниципаль милекне нәтиҗәле файдалану буенча тикшерү (ревизия) үткәрелергә мөмкин. Күрсәтелгән контроль һәм эксперт-аналитика чараларын үткәрү тәртибе җирлекнең Ревизия комиссиясе турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.
4. Авыл җирлеге башкарма комитеты, аның җитәкчесе, предприятие, учреждение, оешма, вазыйфаи затлар, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, закон белән башкача билгеләнмәгән очракта, җирлек советы, аның контроль комиссияләре, җирлек Советы депутаты мөрәҗәгате буенча соратып алына торган мәгълүматны җирлек советы карамагына бирергә, ә закон, муниципаль хокукый актлар бозылуга күрсәтелгән очракта, закон бозуларны бетерү һәм гаепле затларны җаваплылыкка тарту өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.
5. Җирлек советы авыл җирлеге башлыгының, җирлек башкарма комитеты җитәкчесенең еллык эшчәнлекләренең нәтиҗәләре, җирлек башкарма комитеты һәм аның карамагындагы башка җирле үзидарә органнарының эшчәнлеге, шул исәптән җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турындагы отчетларын тыңлый.
6. Җирлек советы, контроль функцияләрне тормышка ашырып, җирлек Башкарма комитетының финанс-хуҗалык һәм башкарма-эш итү эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

37 нче Статья. Муниципаль район Советына җирлек вәкилен сайлау

1. Җирлек вәкиле авыл җирлеге Советы депутатлары арасыннан Менделеевск муниципаль районы Советына яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.
2. Кандидат сайланган дип санала, аның өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш бирелгән булса.

38 нче Статья. Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1.Җирлек Советының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

1) җирлек советы турында карар үз-үзен таркату кабул ителгән очракта. Шул ук вакытта үз-үзеңне таркату турында карар әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә кабул ителә;
2) Татарстан Республикасы Югары Суды әлеге составның вәкаләтсезлеге турындагы карары үз көченә кергән очракта, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләре калмауга бәйле рәвештә дә, җирлек Советы депутатларының әлеге составының законсызлыгы турында карар үз көченә кергән очракта;
3) җирлекне 131-ФЗ номерлы Федераль законның 3, 5 өлешләре, 13 Статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла торган үзгәртеп корган очракта, шулай ук җирлек бетерелгән очракта;
4) сайлаучылар саны 25 процентган арткан очракта, җирлек чикләрен үзгәртү нәтиҗәсендә килеп чыккан очракта;
5) муниципаль хокукый актны гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган чыгару вакыты бозылган очракта.
2. Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату аның депутатларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга китерә.
3. Турыдан-туры халык тарафыннан сайланган депутатлардан торган җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, җирлек Советына вакытыннан алда сайлаулар федераль закон белән билгеләнгән вакытта үткәрелә.

39 нчы Статья. Җирлек советының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Җирлек советының үз-үзен таркату турындагы карар авыл җирлеге башлыгы яки җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә яртысыннан ким булмаган санда депутатлар төркеме инициативасы белән кабул ителергә мөмкин.
2. Самороспуск турында Карар кабул итү инициативасы күрсәтелергә тиеш түгел:
1) җирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;
2) җирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау чорында;
3)тавыш бирүне уздыру чорында йә аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта җирлек башлыгын чакыртып алу турында.
3. Җирлек советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимдә үз-үзеңне таркату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзеңне таркату сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар да кушылырга мөмкин.
4. Депутатлар арасыннан үз-үзен таркату мәсьәләсен алдан карау өчен җирлек Советы карары белән комиссия төзелә. Авыл җирлеге Советы яисә авыл җирлеге башлыгы карары буенча җирлек советының үз-үзен таркату мәсьәләсе халык алдында тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.
5. Җирлек советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карауның дәвамлылыгы җирлек Советы депутатлары һәм авыл халкы тарафыннан үз-үзләрен таркату инициативасының нигезләре һәм шартлары турында төрле яклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Самороспуск турындагы карар үз-

үзен таркату турындагы инициативаны тәкъдим иткән көннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.
6. Җирлек советының үз-үзен таркату турындагы карар яшерен тавыш бирү юлы белән җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан өчтән икесе тавыш белән кабул ителә.
7. Җирлек Советы тарафыннан үз-үзен таркату турындагы тәкъдим кире кагылган очракта, үз-үзеңне таркату турындагы тәкъдимнәр кабат үз-үзеңне таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш биргәннән соң бер елдан да соңга калмыйча күрсәтелергә мөмкин.

40 нчы Статья. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла очракта:
1) үлем;
2) отставкалар буенча үз теләге;
3) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтсез дип тану;
4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки мәрхүмнәрне игълан итү билгесез;
5) судның гаепләү карары үз көченә керү;
6) даими яшәү урынына Россия Федерациясеннән читкә чыгу;
7) Россия Федерациясе гражданлыгын туктату, чит дәүләт гражданлыгын туктату - аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланырга, аларга чит ил дәүләт гражданлыгын сатып алырга йә аларга Россия Федерациясе гражданының Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы булмаган чит ил дәүләт территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы чит ил гражданы яисә башка документ алу хокукына ия, аның нигезендә чит ил гражданы, чит ил дәүләт гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы, җирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы;
8) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;
9) җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;
10) хәрби хезмәткә чакырылу яисә аны алмаштыручы альтернатив граждан хезмәтенә җибәрү;
11) "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрендәге N 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында" 2012 елның 3 декабрендәге N 230-ФЗ номерлы Федераль закон, "аерым категория затларга аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, тыю турында" 2013 елның 7 маендагы N 79-ФЗ номерлы Федераль закон, " Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, , белергә һәм (яки) кулланырга чит ил финанс инструментлары";
12) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.
2. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турындагы карар әлеге Статьяның 1 өлешендәге 1-8, 10 һәм 12 пунктларында күрсәтелгән очракларда, вәкаләтләрне

вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән 30 көннән дә соңга калмыйча, җирлек Советы тарафыннан кабул ителә.
Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең югары башкарма органы җитәкчесе), җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать иткән очракта, вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн-җирлек Советына әлеге гариза кергән көн.
3. Әлеге Статьяның 1 өлешендәге 9 пунктында каралган очракта, җирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла.
4. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, өстәмә депутат сайлаулары федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

IV нче бүлек. АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ БАШЛЫГЫ

41 нче Статья. Җирлек башлыгы - җирлекнең югары вазыйфаи заты

1. Җирлек башлыгы-җирлекнең иң югары вазыйфаи заты.
2. Җирлек башлыгы авыл җирлеге Советы итеп сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Рәсми исеме җирлеге башлыгы - «Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Енабердино авыл җирлеге башлыгы»
4. Җирлек башлыгы вазыйфасы буенча Менделеевск муниципаль районы Советы депутаты булып тора.
5. Җирлек башлыгы бер үк вакытта җирлек советын һәм җирлек башкарма комитетын җитәкли.

42 нче Статья. Авыл җирлеге башлыгын сайлау тәртибе

1. Җирлек башлыгы яңа сайланган Советның беренче утырышында ачык тавыш бирү юлы белән, әгәр җирлек Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, җирлек Советы вәкаләтләре вакытына сайлана.
Җирлек башлыгын сайлау җирлек Советы депутатлары тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатлар арасыннан, шул исәптән җирлек халкы, җәмәгать берләшмәләре, Татарстан Республикасы Президенты тәкъдимнәре нигезендә башкарыла.
2. Җирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш бирсә, авыл җирлеге башлыгы сайланган дип санала.
3. Сайланганнан соң җирлек башлыгы түбәндәге ант бирә:
«Авыл җирлеге башлыгының миңа йөкләнгән югары вазифаларын тормышка ашырганда, Россия Федерациясе Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен, җирлек уставын үтәргә, җирлек халкының иминлеген тәэмин итү, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен бөтен көчне һәм белемнәрне куярга ант итәм".

43 нче Статья. Авыл Җирлеге Башлыгы Статусы

1. Җирлек башлыгы даими нигездә эшли.
2. Җирлек башлыгы Менделеевск муниципаль районы Советына даими рәвештә сайланган очракта, ул бушатылмаган нигездә авыл җирлеге башлыгы вәкаләтләрен башкара.
3. Җирлек башлыгы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә авыл халкы һәм җирлек Советына хисап тотты һәм хисап тотты.
4. Җирлек башлыгы елга кимендә бер тапкыр җирлек Советы алдында үз эшчәнлекләренең нәтиҗәләре, шул исәптән җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турында хисап тота.
5. Җирлек башлыгы хокуклы түгел:
1) эшкуарлык эшчәнлеге белән шәхсән яки ышанычлы затлар аша шөгыльләнергә, шулай ук хуҗалык итүче субъект (торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары, бакчачылык, яшелчәчелек, дача кулланучылар кооперативларыннан, билгеләнгән тәртиптә теркәлгән күчемсез милекчеләр ширкәтләре һәм һөнәр берлеге ширкәтләреннән тыш) белән идарәдә катнашырга, әгәр федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъекты законнары нигезендә муниципаль хокукый актта билгеләнгән тәртиптә башкасы каралмаган булса яки, аңа бу оешма белән идарә итүдә катнашырга кушылмаган;
3) мөгаллимлек, фәнни һәм башка иҗат эшчәнлегеннән тыш бүтән түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнергә. Шул ук вакытта мөгаллимлек, фәнни һәм башка иҗади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, бары тик чит илләр, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданнары һәм гражданлыгы булмаган затлар хисабына гына финанслана алмый;
4), Әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, Попечительләр яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләрнең составына керергә.
6. Җирлек башлыгы "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, "аерым категория затларга аерым категория затларга счетлар (кертемнәр) ачуны һәм булуны тыю турында" 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны үтәргә, " Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану".

44 нче Статья. Җирлек Башлыгы Вәкаләтләре

Авыл Җирлеге Башлыгы:

1) башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә җирлек исеменнән эш йөртә, ышанычнамәсез җирлек исеменнән эш итә;
2) җирлек Советы эшен оештыра, Җирлек советы утырышларын чакыра һәм аларга рәислек итә, шәһәр Советының чираттан тыш утырышын чакыруны таләп итәргә хокуклы;
3) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә җирлек Советы кабул иткән норматив хокукый актларга имза сала һәм халыкка җиткерә;
4) үз вәкаләтләре чикләрендә хокукый актлар чыгара;
5) җирлек Советы эшендә җәмәгатьчелек фикерен исәпкә алуны һәм хәбәрдарлыкны тәэмин итү буенча чаралар күрә;
6) гражданнарны кабул итүне, аларның мөрәҗәгатьләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;
7) җирлек Советы сессияләре беркетмәләренә кул куя;
8) җирлек Советы аппараты эше белән җитәкчелек итә;
9) җирлек Советының контроль вәкаләтләрен тормышка ашыруны координацияли;
10) расланган бюджет нигезендә җирлек акчалары белән үз вәкаләтләре чикләрендә эш итә; Җирлек советы эшчәнлеген тәэмин итү һәм карап тоту өчен җирлек бюджетында каралган чыгымнар буенча бүлүче булып тора;
11) законнар һәм әлеге Устав нигезендә гражданнарны турыдан-туры үз ихтыярлары белән белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча җирлек советының хокукый актын кабул итүне оештыра;
12) җирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, җирлек территориясендә эш итүче башка федераль органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән тиешле хезмәттәшлеген тәэмин итә;
13) җирлек исеменнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары белән шартнамәләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлек турында шартнамәләр һәм килешүләр, гамәлләрне координацияләү турында килешүләр һәм килешүләр төзи;
14) җирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә;
15) җирлек башкарма комитеты эшчәнлегенә шәхси идарә принципларында җитәкчелек итә һәм җирлек Башкарма комитетының үз вәкаләтләренә кергән вәкаләтләрен үтәве өчен шәхси җавап тота;
16) җирлек Советы, җирлекнең башка җирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләр, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә җирле үзидарә башкарма комитетын тәкъдим итә;
17) җирлек Советы каравына җирлек бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турында отчетларны тапшыра;
18) җирлек Советы каравына җирлекнең социаль-икътисади комплекслы үсеше планнары һәм программалары проектларын һәм аларның үтәлеше турында хисап тапшыра;

19) җирле Совет раславына Башкарма комитет структурасы проектын кертә, расланган структура нигезендә, җирлек Башкарма комитетының штат расписаниесен раслый, хезмәткәрләр саны һәм хезмәткә түләү фонды тарафыннан билгеләнгән чик күрсәткеч нигезендә раслый;
20) муниципаль хезмәткәрләрне һәм җирлек Башкарма комитетының башка хезмәткәрләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тота, аларга карата кызыксындыру һәм дисциплинар җаваплылык чараларын куллана;
21) җирлек башкарма комитеты тарафыннан Җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә, аларның үтәлеше өчен шәхси җаваплылык тота; тиешле законнар нигезендә һәм аларны үтәү йөзеннән тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;
22) җирлек башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук җирлек башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;
23)җирлек советына үз эшчәнлекләре һәм җирлек Башкарма комитетының эшчәнлеге турында хисап бирә;
24) халыкка даими рәвештә җирлек башкарма комитеты эшчәнлеге турында хәбәр итә, авыл җирлеге башкарма комитеты хезмәткәрләре тарафыннан гражданнарны кабул итүне оештыра, кимендә айга бер тапкыр гражданнарны шәхси кабул итүне гамәлгә ашыра, гражданнарның тәкъдимнәрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;
25) дәүләт һәм башка органнарда җирлек мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, җирлек башкарма комитеты исеменнән судка гариза бирә, ышанычнамәләр бирә;
26) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлек башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләрне, шулай ук әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән җирлек башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.
27. "Россия Федерациясендә дәүләт-хосусый партнерлык, муниципаль-хосусый партнерлык һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында"13.07.2015 ел, № 224-ФЗ Федераль закон нигезендә муниципаль берәмлек исеменнән чыгыш ясый.
28. Муниципаль-шәхси партнерлык проектын тормышка ашыру турында Карар кабул итә.
29. "Россия Федерациясендә дәүләт-шәхси партнерлык, муниципаль-шәхси партнерлык һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында"13.07.2015 ел, № 224-ФЗ Федераль законның 18 Статьясындагы 2 өлеше нигезендә муниципаль-шәхси партнерлык өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыручы җирле үзидарә органы билгели.

45 нче Статья. Авыл Җирлеге Башлыгы Урынбасары

1. Авыл җирлеге башлыгы тәкъдиме белән җирлек Советы тарафыннан депутатлар арасыннан җирлек башлыгы урынбасары сайлана.
2. Җирлек башлыгы урынбасары, әгәр җирлек Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.

3. Җирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш бирсә, җирлек башлыгының сайланган урынбасары дип санала.
4. Җирлек башлыгы урынбасары вазыйфаларны җирлек Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бүлү нигезендә башкара, җирлек башлыгы йөкләмәсен үти, ә вакытлыча (авыруга яки отпускка бәйле рәвештә) яки үз вазыйфаларын вакытыннан алда үти алмаса, яисә суд карары буенча процессуаль мәҗбүриләү чараларын суд карары буенча төзәтү рәвешендә яисә вазыйфадан вакытлыча читләштереп калдырылса.
5. Җирлек башлыгы урынбасары, әлеге Уставның 43 Статьясындагы 2 пунктында күрсәтелгән очрактан тыш, үз вәкаләтләрен бушатылмаган нигездә башкара.
6. Җирлек башлыгы урынбасарының вәкаләтләре әлеге Уставның 40 Статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.
7. Җирлек башлыгы урынбасары, җирлек Советы карары белән, җирлек башлыгы инициативасы белән кабул ителгән яки җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлеше булган депутатлар төркеме таләбе буенча, теләсә кайсы вакытта да вазифасыннан чакыртып алынырга мөмкин. Җирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

46 нчы Статья. Җирлек башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла түбәндәге очракта:
1) үлем;
2) отставкалар буенча үз теләге;
3) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 Статьясы нигезендә отставкага китерү.»;
4) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 Статьясы нигезендә вазыйфадан читләшүләр.»;
5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтсез дип тану;
6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки мәрхүмнәрне билгесез дип игълан итү;
7) судның гаепләү карары үз көченә керү;
8) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына чыгу;
9) Россия Федерациясе гражданлыгын туктату, чит дәүләт гражданлыгын туктату – аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланырга, аларга чит ил дәүләт гражданлыгын сатып алырга йә аларга Россия Федерациясе гражданының Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы булмаган

чит ил дәүләт территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы чит ил гражданы яисә башка документ алу хокукына ия, аның нигезендә чит ил гражданы, чит ил дәүләт гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы, җирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы;

10) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;

11) суд тәртибендә билгеләнгән ныклык, сәламәтлек торышы буенча җирлек башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашыру;

12) җирлекне «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 Статьясы нигезендә, үзгәртеп корулар, шулай ук җирлек бетерелгән очракта;

13) шәһәр округы белән берләшүгә бәйле рәвештә җирлекнең муниципаль берәмлек статусын югалтулар;

14) җирлек яки җирлекнең шәһәр округы белән берләшүе чикләрен үзгәртү нәтиҗәсендә килеп чыккан сайлаучыларның санын 25 проценттан арттыру;

15) гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны чыгару срогын бозулар;

16) "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында" 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, "аерым категория затларга аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, тыю турында" 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон, " Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, , белергә һәм (яки) кулланырга чит ил финанс инструментлары";

17) муниципаль берәмлек башлыгы, җирле администрация башлыгы, муниципаль берәмлекнең башка органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары һәм ведомство буйсынуындагы оешмалар тарафыннан расасына, милләтенә, теленә, диненә мөнәсәбәтенә һәм башка шартларга, раса, милли, тел яки дингә карата хокукларны чикләүгә һәм дискриминациягә бәйле рәвештә кеше һәм граждан хокукларының һәм ирекләренең дәүләт гарантияләрен массакүләм бозуга, раса, тел яки дини билгеләр буенча хокукларны һәм дискриминацияне чикләүгә, әгәр дә бу милләтара һәм динара татулыкны бозу китереп чыгарса, милләтара (этникара) һәм конфессияара конфликтлар килеп чыгуга ярдәм итсә.

2. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, әлеге Статьяның 1 өлешендәге 1-11 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча яңа җирлек башлыгын сайлау җирлек Советының якындагы утырышында гамәлгә ашырыла.

3. Әгәр җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылса, җирлек Советы вәкаләтләре срогы тәмамланганчы алты айдан да кимрәк вакыт эчендә, җирлек Советы карары белән яңа җирлек башлыгын сайлау үткәрелмәскә мөмкин.

V нче бүлек. ҖИРЛЕКНЕҢ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

47 нче Статья. Җирлекнең башкарма комитеты - җирлекнең башкарма-боеру органы

1. Авыл җирлеге башкарма комитеты-җирлекнең башкарма-идарә итү органы.

2. Авыл җирлеге Башкарма комитетының рәсми исеме - «Енабердино авыл җирлеге башкарма комитеты»
3. Авыл җирлеге башкарма комитеты авыл җирлеге Советына хисап тотты һәм контрольдә тотылды.
4. Җирлек башкарма комитетының җирлек гербы сурәтләнгән бланклары, шулай ук гражданлык хәле актларын дәүләт теркәвенә алу вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен Россия Федерациясе гербы төшерелгән түгәрәк мөһер бар.
5. Җирлек башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

48 нче Статья. Җирлек башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитет структурасы җирлек Советы тарафыннан җирлек башлыгы тәкъдиме белән раслана.
2. Җирлек башкарма комитеты структурасына җирлек башлыгы, Башкарма комитет секретаре керә, җирле хакимиятнең тармак (функциональ) һәм территориаль органнары керә ала.
3. Авыл җирлеге башкарма комитеты эшчәнлегендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча килешенгән мәсьәләләрне хәл итү өчен җирлек башлыгы карары белән координацион, эксперт һәм башка иҗтимагый (консультатив) Советлар барлыкка килергә мөмкин. Күрсәтелгән Советлар җирлек башкарма комитеты структурасына керми. Аларда эш җәмәгать башлангычларында алып барыла.

49 нчы Статья. Башкарма комитет вәкаләтләре

1. Җирлекнең башкарма комитеты:
1) планлаштыру, бюджет, финанслар һәм исәпкә алу өлкәсендә:
 - җирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен эшләүне һәм тормышка ашыруны тәэмин итә;
- җирлек бюджетының үтәлешен тәэмин итә, җирлекнең социаль-икътисади комплекслы үсеше программаларының һәм планнарының үтәлешен оештыра;
-җирлек бюджеты үтәлеше турында отчет, җирлекнең социаль-икътисади комплекслы үсеше программаларының һәм планнарының үтәлеше турында отчет әзерли ; ;

- җирлек икътисады һәм социаль өлкәсенең торышын характерлый торган статистик күрсәткечләрне җыюны һәм әлеге мәгълүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тапшыруны оештыра;
2) муниципаль милек белән идарә итү, җирлек территориясендәге предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:
- муниципаль милектәге мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, куллану, эш итү һәм арендага бирү мәсьәләләрен хәл итә;
- җирлек Советы карары белән билгеләнгән очракларда, муниципаль милекне алу, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм җирлек Советы раславына кертә;
- муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән, җирлекнең икътисади һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр төзи; җирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр төзүгә булышлык итә;
- җирлек советы билгеләгән тәртип нигезендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдыра, аларның эшчәнлек максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәэмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм Предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның җитәкчеләрен вазыйфаларыннан азат итә;
– муниципаль заказ формалаштыра һәм урнаштыра; бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмәнең үтәлешен финанс белән тәэмин итүне гамәлгә ашыра; җирлекне төзекләндерү, халыкка коммуналь хезмәт күрсәтү, социаль инфраструктура объектларын төзү һәм ремонтлау, продукция җитештерү, халыкның көнкүреш һәм социаль-мәдәни ихтыяҗларын канәгатьләндерү өчен кирәкле хезмәтләр күрсәтү, җирлекнең матди һәм финанс чараларыннан файдаланып, башка эшләрне башкару буенча заказчы булып тора;
- кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыра.
3) территориаль планлаштыру, җир һәм башка табигый байлыклар, әйләнә-тирәлекне саклау өлкәсендә:
- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, тиешле органнарга әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар гамәлләре турында хәбәр итә.
4) Төзелеш, транспорт һәм элемтә өлкәсендә:
- халыкны элемтә хезмәте белән тәэмин итү өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;
- җирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү һәм транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшли һәм тормышка ашыра ; ;
- җирлек торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген башкара.
5) авыл хуҗалыгын һәм эшкуарлыкны үстерү өлкәсендә:
- авыл хуҗалыгы җитештерүен үстерү, авыл хуҗалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыру.
6) халыкка торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

- халыкны җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра; базар һәм ярминкәләр оештыра;
- халыкның ялын оештыру һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;
-җирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар тудыру, җирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чаралары үткәрүне оештыру;
- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм күмү урыннарын карап тотуны тәэмин итә;
- җирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;
- энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны гамәлгә ашыра, муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды тәшкил иткән күпфатирлы йортларга энергетика тикшерүләре үткәрүне оештыра, энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру турында законнарда каралган башка чаралар оештыра һәм үткәрә;
- коммуналь инфраструктура системасына тоташуга тарифларны, коммуналь комплекс оешмалары тарифларын, коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга өстәмәләр, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмә бәяләрне (Тарифлар) җайга сала;
- җирлек чикләрендә халыкны су белән тәэмин итүне, су бүлүне, халыкны Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә ягулык белән тәэмин итүне оештыра.

7) төзекләндерү өлкәсендә:

- каты коммуналь калдыкларны җыю (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнаша;
- җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслый, аларның үтәлешен контрольдә тота, күрсәтелгән Кагыйдәләр нигезендә җирлек территориясен төзекләндерүне оештыра;
- адреслар бирә, адресларны үзгәртә, юкка чыгара, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яки муниципальара, муниципаль районның җирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), җирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирә, мондый атамаларны үзгәртә, юкка чыгара, Дәүләт адреслы реестрында мәгълүмат урнаштыра, исемнәрне үзгәртә, юкка чыгара;

8) гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәэмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә

- җирлек территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте һәм җирле үзидарә органнары актларының үтәлешен, гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итә;
- җирле үзидарә хокукларын бозучы дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфаи затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар актларына билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судта шикаять бирә;
- җирлектәге торак пункт чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткәрүне тәэмин итә;

- үз вәкаләтләре чикләрендә һәм билгеләнгән тәртиптә халыкка гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы яки барлыкка килү турында үз вакытында хәбәр итүне һәм хәбәр итүне тәэмин итә;
- муниципаль сайлауларны, җирле референдумны, җирлек депутатын чакыртып алу, җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне әзерләү һәм үткәрүне оештыру ягыннан һәм матди-техник яктан тәэмин итә;
- җыелышлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр һәм пикетлар үткәрү, спорт, тамаша һәм башка массакүләм иҗтимагый чаралар оештыру белән бәйле законнар белән каралган чараларны тормышка ашыра;
- җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтә, халык дружиналары эшчәнлеге өчен шартлар тудыра;
- милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, җирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлтелгән чараларны тормышка ашыру өчен шартлар тудыра;
- җирлек халкының күпләп ял итүе өчен шартлар тудыра һәм халык күпләп ял итә торган урыннарны төзекләндерүне оештыра, шул исәптән гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр полосаларына гражданнарның ирекле үтүен тәэмин итә;
- депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен махсус билгеләнгән урыннарны билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.
9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләү өлкәсендә:
- җирлек территориясендә урнашкан муниципаль музейларны карап тотуны тәэмин итә;
- балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;
- инвалидлар, физик мөмкинлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм итә.
10) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә;
- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;
- дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларын исәпкә алып бара һәм тиешле дәрәҗәдә куллануны тәэмин итә;
- тиешле федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисап бирә;
- җирле үзидарә органнары карамагында булган матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан җирлек Советы карарлары нигезендә үзләренә тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен тормышка ашыру өчен өстәмә файдалануны тәэмин итә;
11) башка вәкаләтләр:
- җирлек башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка яктан тәэмин итүне башкара ;

- җирлекнең архив фондларын формалаштыруны тәэмин итә;
- әлеге Уставның 5 Статьясындагы 1 өлешенең 8-10, 17 һәм 20 пунктларында каралган җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү максатларында, гражданнарны җирлек өчен әһәмиятле булган социаль эшләрне (шул исәптән дежурлыкларны) ирекле рәвештә башкарырга җәлеп итү турында Карар кабул итә һәм аларны үткәрүне оештыра. ;
- җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча, законнар, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән җирлек советы яки җирлекнең башка органнары вәкаләтләреннән тыш, башка вәкаләтләрне башкара.
2. Башкарма комитет җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне башкара::
- җирлек музейлары булдыра;
- җирлектә нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;
- опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнаша;
- 2005 елның 1 мартына кадәр муниципаль милектә булган торак йортларга капиталь ремонт ясауны финанслауны һәм финанслашуны гамәлгә ашыра;
- җирлек территориясендә җирле милли-мәдәни мохтариятләрнең хокукларын тормышка ашыру белән бәйле эшчәнлекне тормышка ашыру өчен шартлар тудыра;
- Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм җирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны тормышка ашыруга ярдәм итә;
- җирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне мобилизацион әзерләү буенча чараларны оештыруда һәм тормышка ашыруда катнаша;
- муниципаль Янгын сагы булдыра;
- туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;
- кеше хокукларын тәэмин итүгә иҗтимагый контроль һәм мәҗбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтә.
- «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында " 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар иҗтимагый берләшмәләренә оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтә.»;
- социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданнарга торак урыннары бирә;
- җирлек территориясендә яшәүче хуҗасыз хайваннар белән эш алып бара.
- "Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында"Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра.
- инвалидлар, физик мөмкинлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм итә.

- "кулланучылар хокукларын яклау турында"1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыра.

3. Җирлекнең башкарма комитеты Муниципаль контрольне тормышка ашыруга вәкаләтле орган булып тора.
Муниципаль контроль өлкәсендә җирлек башкарма комитеты вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә::
1) Тиешле территориядә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;
2) җирле үзидарә органнарына гамәлгә ашыру вәкаләтләре бирелгән региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) оештыру һәм гамәлгә ашыру. ;
3) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү. Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Россия Федерациясе субъектларының норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла;
4) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольнең нәтиҗәлелеге мониторингын оештыру һәм үткәрү, аны үткәрү күрсәткечләре һәм методикасы Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан раслана;
5) федераль законнарда, Россия Федерациясе субъектларының законнарында һәм башка норматив хокукый актларында каралган башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру.
Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру функцияләре авыл җирлеге башкарма комитеты органнарына, мондый органнарның статусын билгели торган хокукый актлар нигезендә, йөкләнә ала.
"Дәүләт контролен (күзәтчелеген) һәм муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда юридик затларның һәм шәхси эшкуарларның хокукларын яклау турында"2008 елның 26 декабрендәге 294-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре юридик затларны, шәхси эшкуарларны тикшерүне оештыру һәм үткәрүгә бәйле мөнәсәбәтләргә карата кулланыла.

VI нчы бүлек. БАШКА ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

50 нче Статья. Җирлекнең ревизия комиссиясе

1. Җирлекнең ревизия комиссиясе даими эшләүче, коллегиаль финанс тикшерүе органы булып тора.
2. Җирлекнең ревизия комиссиясе рәисеннән һәм ике әгъзадан тора.
Җирлекнең Ревизия комиссиясе рәисе вазыйфасы муниципаль вазыйфа булып тора.
Җирлекнең оештыру һәм эшчәнлек тәртибе, ревизия комиссиясенең вәкаләтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән «Россия Федерациясе субъектларының һәм муниципаль берәмлекләрнең контроль-хисап органнарын оештыруның һәм аларның эшчәнлегенең гомуми принциплары турында» 2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы, башка федераль законнар һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары, җирлек Советы тарафыннан расланган җирлекнең Ревизия комиссиясе турындагы Нигезләмә белән билгеләнә., башка муниципаль норматив хокукый актларда.

Федераль законнар белән билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә җирлекнең Ревизия комиссиясе эшчәнлеген һәм оештыруны хокукый җайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

51 нче Статья. Җирлек Советы, җирлек башлыгы, җирлек башкарма комитеты һәм башка җирле үзидарә органнары арасында үзара бәйләнеш нигезләре

1. Әлеге устав белән билгеләнгән вәкаләтләрне бүлешү нигезендә җирлек Советы, җирлек башлыгы һәм җирлек башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль башкаралар.
2. Җирлек советы һәм җирлек башкарма комитеты законнарда, әлеге Уставта җирлекнең икътисади һәм социаль үсеше һәм аның халкы мәнфәгатьләре белән нәтиҗәле идарә итү максатларында билгеләнгән формаларда хезмәттәшлек итәргә бурычлы.
3. Җирлек советы һәм җирлек башкарма комитеты кабул ителгән норматив хокукый актларны кул куйган көннән җиде көн эчендә бер-берсенә юллыйлар.
4. Җирлек башкарма комитеты җитәкчесе җирлек Советына, җирлек башлыгына җирлек Советының, җирлек башлыгының хокукый актларын кабул итү, юкка чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән мөрәҗәгать итәргә, шулай ук аларга суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.
5. Җирлекнең башка җирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлек итү тәртибе җирлек Советы тарафыннан билгеләнергә мөмкин.

52 нче Статья. Җирлекнең җирле үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итү

Җирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килештерү процедураларын үткәрү юлы белән йә суд тәртибендә хәл ителә.

VII нче бүлек. САЙЛАУ КОМИССИЯСЕ

53 нче Статья. Җирлекнең сайлау комиссиясе

1. Җирлек сайлау комиссиясе муниципаль сайлауларны, җирле референдумны, депутатны, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасын, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне, муниципаль берәмлек чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне, муниципаль берәмлекне үзгәртеп коруны оештыра.
2. Җирлекнең сайлау комиссиясе җирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган булып тора.
3. Җирлекнең сайлау комиссиясе федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау Кодексында билгеләнгән тәртиптә җирлек Советы тарафыннан төзелә.
4. Җирлек сайлау комиссиясенең вәкаләтләре срогы биш ел тәшкил итә.

5. Җирлекнең сайлау комиссиясе хәлиткеч тавыш бирү хокукы белән 6 кешедән тора.
6. Җирлек сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юлда карала.
7. Җирлек сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлеге тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, җирлек Советы тарафыннан расланган җирлек сайлау комиссиясе турындагы Нигезләмә белән җайга салына. Җирлек Советы мөрәҗәгате нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча җирлек сайлау комиссиясе вәкаләтләре территориаль сайлау комиссиясенә йөкләнә ала.

VIII бүлек. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАН-ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

54 нче Статья. Юридик зат хокукларына ия булган җирле үзидарә органнары

1. Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик затның хокуклары җирлек советына һәм җирлек башкарма комитетына бирелә.
2. Авыл җирлеге башкарма комитеты структурасы нигезендә, җирлек Советы карары нигезендә юридик зат хокуклары авыл җирлеге Башкарма комитетының аерым органнарына бирелергә мөмкин.

55 нче Статья. Җирле үзидарә органнары юридик затлар буларак

1. Җирлек исеменнән милек һәм башка хокук һәм вазифалар сатып алырга, судта җирлек башлыгы ышанычнамәдән башка гына чыгыш ясый ала.
2. Юридик зат хокуклары бирелгән җирле үзидарә органнары идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып торалар һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар буларак дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

56 нчы Статья. Җирле үзидарә органнарын финанслау

Җирлекнең җирле үзидарә органнарын тотуга киткән чыгымнарны финанслау бары тик җирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына башкарыла.

IX нчы бүлек. ҖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ҖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

57 нче Статья. Җирлек башлыгына һәм җирлекнең башка вазыйфаи затларына бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр

Җирлек башлыгы һәм җирлекнең башка вазыйфаи затлары эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 12.02.2009 елдагы 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм җирлек Советы карарлары нигезендә билгеләнә.

58 нче Статья. Җирлек Советы депутаты, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре

1. Азат ителмәгән нигездә эшләүче җирлек Советы депутатына җирлек Советы һәм аның органнары утырышларында катнашу, җирлек Советы йөкләмәләрен үтәү, гамәлдәге законнарда каралган акчалата компенсация һәм башка түләүләр түләнә.
2. Үз вәкаләтләрен бушатылмаган нигездә башкаручы җирлек башлыгы урынбасарына әлеге Уставта каралган очракларда җирлек башлыгының айлык акчалата бүләкләренең 90% ы түләнә.
3. Авыл җирлегенең Ревизия комиссиясе һәм сайлау комиссиясе әгъзаларына әлеге органнар эшендә катнашкан вакыт эчендә закон, җирлек Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнә.

59 нчы Статья. Җирлек башлыгы, җирлек Советы депутатларының кагылгысызлыгы гарантияләре

1. Җирлек Советы депутатларының, шул исәптән җирлек башлыгы, аларны җинаять яисә административ җаваплылыкка тартканда, кулга алынганда, кулга алынганда, тентүдә, Сорау алганда, аларга карата башка җинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылганда, шулай ук алар биләгән торак һәм (яки) хезмәт урыны, аларның багажы, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, алар тарафыннан кулланыла торган элемтә чараларын язганда федераль законнар белән билгеләнә.
2. Федераль закон нигезендә җирлек Советы депутаты әйтелгән фикер, тавыш биргәндә чагылдырылган позиция һәм аның статусына туры килә торган башка гамәлләр, шул исәптән вәкаләтләре срогы чыкканнан соң да, җинаять яисә административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә җирлек Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыллау, яла ягу яки Федераль закон белән каралган башка хокук бозуларга юл куелган очракларга кагылмый.

X нчы бүлек. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ҖАВАПЛЫЛЫГЫ

60 нчы Статья. Җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының җаваплылыгы

Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары законнар нигезендә җирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында җаваплы.

61 нче Статья. Җирлек Советы депутатларының җирлек халкы алдында җаваплылыгы

1. Авыл җирлеге Советы депутатларының, шул исәптән җирлек башлыклары, авыл халкы алдында җаваплылыгы, тиешле депутат итеп сайланган җирлек халкының ышанычын югалту нәтиҗәсендә килеп чыга.
2. Җирлек халкы ышанычын югалткан җирлек Советы депутаты, шул исәптән җирлек башлыгы әлеге Уставта каралган нигезләр буенча һәм тәртиптә чакыртып алынырга мөмкин.

62 нче Статья. Җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының дәүләт алдында җаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә җирлек Советы, җирлек башлыгы, җирлек башкарма комитеты җитәкчесенең дәүләт алдындагы җаваплылыгы алар тарафыннан Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституциячел законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары һәм әлеге Устав бозылган очракта, шулай ук җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә башкармаган очракта, тиешле суд карары нигезендә гамәлгә ашырыла.
2. Җирлек советын таркатуга нигезләр һәм тәртип, җирлек башлыгын отставкага җибәрү һәм вазыйфасыннан читләштерү 2003 елның 6 октябрендә кабул ителгән 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы Федераль закон белән билгеләнә.

63 нче Статья. Ышаныч югалуга бәйле рәвештә, затларны, муниципаль вазыйфаларны эштән азат итү (вазыйфадан азат итү)

1. Федераль законнарда, Россия Федерациясе субъектлары законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә муниципаль вазыйфаны биләүче зат, ышаныч югалуга бәйле рәвештә, эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш:
1) зат тарафыннан читләтеп үткән мәнфәгатьләр каршылыгын булдырмау һәм (яки) җайга салу буенча чаралар күрү;
2) затның үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүмат бирмәве яки белә торып дөрес булмаган яисә тулы булмаган белешмәләр бирмәве;
3) затның коммерция оешмасы идарәсе органы эшчәнлегендә түләүле нигездә, федераль законда билгеләнгән очраклардан тыш, катнашуы;
4) эшкуарлык эшчәнлеген башкару;
5) әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, Попечительләр яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган

оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләрнең составына керүе.
2. Муниципаль вазыйфа биләүче, үзенә буйсынган затның мәнфәгатьләр конфликтына китерә торган яки китерә торган шәхси кызыксынуы барлыкка килүе турында мәгълүм булган зат, муниципаль вазыйфа биләүче зат тарафыннан үзенә буйсынган зат тарафыннан мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яки) җайга салу буенча чаралар күрелгән очракта да, ышаныч югалуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (эштән азат ителергә) тиеш.
3. Коррупциягә каршы көрәш турында " 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль законның 15 Статьясында каралган ышаныч югалуга бәйле рәвештә эштән азат итү (вазыйфадан азат итү) рәвешендә түләтүләр җирле үзидарә органы тарафыннан кертелә.

64 Статья. Җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы

Җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

XI нче бүлек. ҖИРЛЕКНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

65 нче Статья. Җирлекнең муниципаль хокукый актлары системасы

1. Җирлекнең муниципаль хокукый актлары системасына керә:
1) җирлек уставы, җирле референдумда, гражданнар җыенында кабул ителгән хокукый актлар;
2) җирлек Советының норматив һәм башка хокукый актлары;
3) әлеге Уставта каралган җирлек башлыгының, җирлек Башкарма комитетының, башка органнарның һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының хокукый актлары.
2. Җирлек уставы һәм җирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль норматив хокукый актлар системасында иң югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлдә була һәм җирлекнең бөтен территориясендә кулланыла.
Башка муниципаль норматив хокукый актлар җирле референдумда кабул ителгән әлеге Уставка һәм хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.
3. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукый актлар җирлекнең барлык территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиеш.
4. Муниципаль хокукый актлар тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) җирле үзидарә органнары яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән йә күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәргән очракта, юкка чыгарылырга яисә аларның гамәлләре туктатылырга мөмкин - муниципаль хокукый акт гамәлен юкка чыгарган яисә туктаткан вакытка үз вәкаләтләренә тиешле муниципаль хокукый акт кабул итү (бастырып чыгару) кертелгән җирле үзидарә

органнары яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан; ә җирле үзидарә органнарының федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруын җайга салучы өлешендә - Россия Федерациясе дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы).

66 нчы Статья. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүе юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү җирле референдумда белдерелгән гражданнарның турыдан-туры үз теләкләре белән башкарыла.
2. Әгәр җирлек халкын турыдан-туры ихтыярый белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен муниципаль норматив хокукый акт кабул итү (бастыру), күрсәтелгән актны кабул итү (бастырып чыгару) компетенциясенә керә торган җирле үзидарә органы яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи заты референдумда кабул ителгән карар үз көченә кергән көннән соң 15 көн эчендә тиешле муниципаль норматив хокукый актны әзерләү һәм (яисә) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан да артмаска тиеш.
3. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукый актны чыгару вакытын бозу җирлек башлыгын чакыртып алу яки җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

67 нче Статья. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актларның төрләре

1. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлар үзләренә йөкләнгән вәкаләтләрне үтәү йөзеннән түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:
1) җирлек Советы-җирлек Советы карарлары;
2) җирлек башлыгы-җирлек башлыгы карарлары һәм боерыклары.
2. Җирлекнең башка вазыйфаи затлары әлеге уставларда, аларның статусын билгели торган башка муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә күрсәтмәләр һәм боерыклар чыгара.

68 нче Статья. Муниципаль хокукый актларны әзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары авыл җирлеге башлыгы, җирлек Советы депутатлары, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициативалы төркемнәре, шулай ук җирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан кертелә ала.
2. Район прокуроры үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында гамәлдәге норматив хокукый актларны камилләштерү кирәклеген билгеләгәндә Менделеевск муниципаль районының Енабердино авыл җирлеге җирле үзидарә органнарына муниципаль норматив хокукый актлар проектларын, шулай ук үзгәрешләр,

өстәмәләр, юкка чыгару турында яки муниципаль норматив хокукый актларны кабул итү турында тәкъдимнәр кертергә хокуклы.

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушып бирелә торган документлар исемлеге һәм формасы тиешле рәвештә җирлек Советы Регламенты, җирлек башлыгы белән билгеләнә.

69 нчы Статья. Җирлек советының хокукый актлары

1. Авыл җирлеге Советы аның компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, устав белән кертелгән мәсьәләләр буенча җирлек территориясендә үтәү мәҗбүри булган кагыйдәләрне, җирлек башлыгын отставкага җибәрү турында карар, шулай ук җирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән каралган башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.
2. Җирлек Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкача билгеләнмәгән булса, җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.
3. Җирлек Советының җирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләүне, үзгәртүне һәм юкка чыгаруны, җирлек бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан карарлары җирлек Советы каравына бары тик җирлек башкарма комитеты җитәкчесе инициативасы белән яки аның бәяләмәсе булганда гына кертелергә мөмкин. Әлеге бәяләмә проектны җирлек башкарма комитетына тапшырганнан соң 30 көн эчендә җирлек Советына тапшырыла.
4. Җирлек Советы карарларына җирлек башлыгы тарафыннан кабул ителгән көннән өч көн эчендә кул куела һәм әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә халыкка җиткерелә.

70 нче Статья. Авыл җирлеге башлыгының хокукый актлары

Авыл җирлеге башлыгы үз вәкаләтләре чикләрендә, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән билгеләнгән җирлек Советы эшчәнлеген оештыру, шулай ук аның вәкаләтләренә кертелгән башка мәсьәләләр буенча «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон һәм башка федераль законнар нигезендә хокукый актлар чыгара.
Җирле үзидарә органнарына федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, җирлек Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә, җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча Башкарма комитетның карарларын, шулай ук җирлек Башкарма комитетының авыл җирлеге башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча күрсәтмәләрен чыгара.

71 нче Статья. Бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм муниципаль норматив хокукый актларны үз көченә керү тәртибе

1. Җирлек Советы карарлары җирлек башлыгы кул куйган көннән соң 10 көн узгач үз көченә керә, әгәр дә карар белән башкасы билгеләнмәгән булса.
Җирлек Советының салымнар һәм җыемнар турындагы норматив хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.
Җирлек Советының җирлек уставын кабул итү яки әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарлары Федераль законда, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.
2. Җирлек башлыгының, Җирле үзидарәнең башка вазыйфаи затларының хокукый актлары, әгәр актларда башкасы билгеләнмәгән булса, аларга кул куелган көннән үз көченә керә.
3. Гамәлгә куючысы муниципаль берәмлек булган оешмаларның хокукый статусын билгели торган кеше һәм граждан хокукларына, иректәренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук җирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр җирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында рәсми бастырып чыгарылганнан (игълан ителгәннән) соң яисә Менделеевск муниципаль районының рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә веб-адрес буенча урнаштыру юлы белән үз көченә керә.: http://mendeleevsk.tatarstan.ru.
4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары булырга тиеш: җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актлар өчен - шулай ук аны кабул итү датасы), теркәү номеры, хокукый актка имза салган вазыйфаи затның исеме, мөһер.
5. Җирлек Советының авыл җирлеге бюджеты турында, аның үтәлеше турында, җирле салымнар һәм җыемнар билгеләү турында, җирлек Советы Регламенты, җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, муниципаль норматив хокукый актлардан яисә аларның федераль закон белән таратылган белешмәләре булган аерым нигезләмәләреннән тыш, рәсми рәвештә басылып чыгарга (игълан ителергә) тиеш.
6. Шулай ук муниципаль сайлауларны, җирле референдумны билгеләү, җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү турында, җирлекнең чикләрен үзгәртү, җирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләсе буенча норматив булмаган хокукый актлар да рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.
7. Законнар яки әлеге Устав нигезендә бастырып чыгару (халыкка җиткерү) мәҗбүри булмаган норматив булмаган муниципаль хокукый актлар бастырып чыгарган үз органнарының яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) мөмкин.
8. Бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) муниципаль хокукый актның реквизитлары күрсәтелә.
9. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) аша гамәлгә ашырыла:
- җирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә куелган басма МАССАКҮЛӘМ мәгълүмат чараларында яисә җирлек территориясендә таратыла торган бүтән массакүләм мәгълүмат чараларында хокукый акт текстын бастырып чыгару.
Хокукый акт текстын бастырып чыгарганда бүтән массакүләм мәгълүмат

чараларында әлеге басманың рәсми рәвештә басылып чыгуы турындагы билге булырга тиеш;
- «Интернет " мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталында хокукый акт яки хокукый акт проекты урнаштыру;»;
- җирлек халкына хокукый акт текстын үзәкләштерелгән тәртиптә җибәрү (тарату), шул исәптән махсус басма рәвешендә;
- хокукый акт текстын җирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмати стендларда урнаштыру. Күрсәтелгән стендларның саны һәм аларның урнашу урыннары җирлек Советы тарафыннан раслана һәм җирле халыкның муниципаль хокукый акты тексты белән тоткарлыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.
- хокукый акт текстын яки хокукый акт проектын Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында урнаштыру;
- Россия Федерациясе Юстиция министрлыгы порталында «Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар» (http://pravo-minjust.ru, http://право-минюст.рф) «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә график сурәтләр рәвешендә, Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында http://pravo.tatarstan.ru/
10. Муниципаль хокукый актны бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) массакүләм мәгълүмат чарасының чыгу датасы яисә тиешле актны халыкка җиткерү датасы турында белешмәләр күрсәтелергә тиеш, алар актны җибәрә (таратыла) башлау яисә аны мәгълүмат стендында урнаштыру датасына туры килергә тиеш.
11. Җирле үзидарә органнарының, муниципаль предприятиеләрнең һәм учреждениеләрнең хокукый статусын билгели торган кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар җирлек башлыгы тарафыннан законнарда билгеләнгән срокларда Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары Регистрына кертү өчен Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгына җибәрелә.

XII нче бүлек. ҖИРЛЕКНЕҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

72 нче Статья. Җирлекнең икътисади нигезе

Җирлекнең икътисади нигезен муниципаль милектә булган мөлкәт, җирлек бюджеты акчалары, шулай ук җирлекнең милек хокуклары тәшкил итә.

73 нче Статья. Җирлекнең муниципаль милке

1. Җирлек милкендә булырга мөмкин:
1) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль Законда җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт;
2) җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы

законнарында билгеләнгән очракларда, шулай ук «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 Статьясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә җирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт»;
3) муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органының норматив хокукый актлары нигезендә җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;
4) федераль законнар белән җирле үзидарә органнарына бирелгән һәм җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү хокукы бирелгән һәм аларны хәл итү өчен кирәкле мөлкәт;
5) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 Статьясындагы 3 һәм 4 өлешләре, 16 Статьясындагы 3 өлеше һәм 16.2 Статьясындагы 2 һәм 3 өлешләре, шулай ук «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 Статьясындагы 1 һәм 1.1 өлешләре нигезендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.
2. Җирлектә әлеге Уставның 1 өлеше таләпләренә туры килми торган милеккә милек хокукы барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән мөлкәт яңадан профильләштерелергә (мөлкәтнең максатчан билгеләнешен үзгәртергә) яки читләштерелергә тиеш. Мондый мөлкәтне тартып алу тәртибе һәм сроклары федераль закон белән билгеләнә.

74 нче Статья. Җирлекнең муниципаль мөлкәтенә ия булу, аннан файдалану һәм аның белән эш итү

1. Җирле үзидарә органнары җирлек исеменнән Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль мөлкәткә мөстәкыйль ияләр, алардан файдаланалар һәм алар белән эш итәләр.
2. Җирле үзидарә органнары муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнарына вакытлыча яисә даими файдалануга тапшырырга, тартып алырга, федераль законнар нигезендә башка алыш-бирешләр ясарга хокуклы.
3. Җирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләт биргән федераль башкарма хакимият органы билгеләгән тәртиптә муниципаль милек реестрын алып бара.

75 нче Статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хуҗалык җәмгыятьләре

1. Җирлек муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, үзгәртеп кора һәм бетерә ала, Хуҗалык җәмгыятьләре, шул исәптән җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен муниципальара оешмалар булдыруда катнаша ала. Функцияләрен һәм вәкаләтләрен гамәлгә куючының муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләргә карата вәкаләтле җирле үзидарә органнары гамәлгә ашыра.
2. Җирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр эшчәнлегенең максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслыйлар, әлеге предприятие һәм учреждение җитәкчеләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итәләр, әлеге Уставта каралган тәртиптә аларның эшчәнлеге турында хисаплар тыңлыйлар
3. Җирле үзидарә органнары җирлек исеменнән муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидиар җавап бирәләр һәм аларның үтәлешен Федераль законда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә тәэмин итәләр.

76 нчы Статья. Җирлекнең муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә җирлек Советы карарлары белән билгеләнә.
2. Муниципаль милекне кулланудан һәм хосусыйлаштырудан керемнәр җирлек бюджетына керә.

77 нче Статья. Җирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Җирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар белән, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, законнарда башкача билгеләнмәгән очракта, килешү нигезендә төзелә.

XIII бүлек. ҖИРЛЕКНЕҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

78 нче Статья. Җирлек Бюджеты

1. Җирлекнең үз бюджеты бар.
2. Җирлек бюджеты җирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты рәвешендә эшләнә һәм раслана.
3. Җирлек бюджетында җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча җирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга җибәрелә торган керемнәр һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен җирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр исәбеннән җирлек бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.
4. Җирле үзидарә органнары федераль законнарда һәм алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларында билгеләнгән

тәртиптә федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына җирлек бюджеты үтәлеше турында хисаплар тапшыралар.

79 нчы Статья. Җирлектә бюджет процессы

1. Җирлек бюджетын формалаштыру, раслау, үтәү һәм аның үтәлешен контрольдә тоту җирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль башкарыла. Җирлек бюджетын формалаштыру, раслау һәм үтәү тәртибе Россия Федерациясе Бюджет кодексы, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.
2. Җирлек бюджеты проекты, җирлек Советының бюджет раслануы турында карары, аның үтәлеше турында еллык хисап, җирлек бюджетының үтәлеше турында квартал саен белешмәләр, җирле үзидарә органнарының муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренең саны турында белешмәләр, факттагы чыгымнарны күрсәтеп, аларны акчалата тотуга рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.
3. Җирле салымнар турында муниципаль норматив хокукый актларга, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәрен үзгәртүгә китерүче, Чираттагы финанс елында һәм план чорында үз көченә керә торган бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга сала торган җирлек Советының муниципаль норматив хокукый актларына үзгәрешләр кертү турында җирлек Советының муниципаль норматив хокукый актлары Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирле бюджет турында карар проектын җирлек Советына кергәнче 10 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.
4. Җирлек бюджеты проекты Татарстан Республикасы Бюджет кодексында каралган вакытка төзелә һәм раслана.
5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проекты җирлекнең социаль-икътисади үсеш фаразлары нигезендә җирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәэмин итү максатларында төзелә.
6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проекты Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләрен үтәп, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә җирлекнең башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.
7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проектын төзү җирлек бюджеты проектына нигезләнә:
- Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль җыелышына Россия Федерациясе бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә карата таләпләр) билгели торган юлламасы нигезләмәләре;
- җирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре ; ;
- социаль-икътисадый үсеш фаразы;
- озак сроклы чорга бюджет фаразы (бюджет фаразы проекты, бюджет фаразына үзгәрешләр проекты) ;

- муниципаль программалар (муниципаль программалар проектлары, муниципаль программаларга үзгәрешләр кертү проектлары).
8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турындагы карарда бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш, аларга бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты керә.
9. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турындагы карарда, Россия Федерациясе Бюджет законнары белән билгеләнмәгән очракта, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары арасында керемнәрне бүлү нормативлары булырга тиеш.
10. Җирлек бюджеты карары белән билгеләнә:
җирлек бюджеты керемнәренең Баш администраторлары Исемлеге;
җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакларының Баш администраторлары Исемлеге;
бюджет ассигнованиеләрен Чираттагы финанс елына һәм план чорына чыгымнар классификациясенең бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан Статьялары һәм чыгымнар төрләре буенча бүлү (Статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә);
гавами норматив йөкләмәләрне үтәүгә юнәлдерелгән бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;
Чираттагы финанс елында һәм план чорында Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме (Статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә) ;
җирлек бюджеты чыгымнарының план чорының беренче елына шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарының гомуми күләме җирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменең кимендә 2,5 проценты, план чорының икенче елына җирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменең кимендә 5 проценты күләмендә;
Чираттагы финанс елына һәм план чорына Россия Федерациясе Бюджет кодексының 96 Статьясында билгеләнгән җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары (Статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә);
муниципаль эчке бурычның иң югары чиге, Чираттагы финанс елыннан һәм план чорының һәр елыннан соң килә торган елның 1 гыйнварына булган торышы буенча, муниципаль гарантияләр буенча бурычның иң югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның иң югары чиге күрсәтелеп;
җирлек бюджетының Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы белән җирлек Советының муниципаль норматив хокукый актларында билгеләнгән башка күрсәткечләре (Статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә)
11. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турындагы карар проекты расланган бюджетның план чорының параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче елы параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турындагы карар проекты план чорының расланган бюджеты күрсәткечләрен төгәлләштерә һәм төзелә торган бюджетның план чорының икенче елы күрсәткечләрен раслый.
Җирлек бюджетының расланган план чорының параметрларын аныклауны күздә тота:
1) Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турында карар проектын карау предметы булган күрсәткечләрнең аныклыкларын раслау;
2) җирлек бюджеты чыгымнарының ведомство структурасының расланган күрсәткечләрен арттыруны яки киметүне раслау йә аңа җирлек бюджеты чыгымнарының өстәмә максатчан Статьялары һәм (яисә) төрләре буенча бюджет ассигнованиеләрен кертү.
12. Бюджет турында карар проекты белән бер үк вакытта җирлек Советына тапшырыла:
җирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;
агымдагы финанс елының узган чорында җирлекнең социаль-икътисади үсешенең якынча нәтиҗәләре һәм агымдагы финанс елында җирлекнең социаль-икътисади үсешенә көтелүче нәтиҗәләр;
җирлекнең социаль-икътисади үсеш фаразы;
Чираттагы финанс елына һәм план чорына берләштерелгән бюджетының төп характеристикалары фаразы (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, чыгымнарның, дефицитның (профицитның) гомуми күләме йә уртача сроклы финанс планы;
бюджет проектына аңлатма язуы;
методикалар (методикалар проектлары) һәм бюджетара трансфертларны бүлүне исәпләү;
муниципаль эчке бурычның иң югары чиге Чираттагы финанс елыннан һәм план чорының һәр елыннан соң килә торган елның 1 гыйнварына;
агымдагы финанс елына бюджет үтәлешен бәяләү;
җирлек Советы, суд системасы органнары, Ревизия комиссиясе тәкъдим иткән әлеге органнарның бюджет сметалары проектлары әлеге бюджет сметаларына карата финанс органы белән каршылыклар барлыкка килгән очракта тәкъдим ителә;
башка документлар һәм материаллар.
13. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проектын төзү Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә җирлекнең башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла.
14. Җирлек башкарма комитеты җирлек Советы каравына агымдагы елның 15 ноябреннән дә соңга калмыйча Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турында карар проектын кертә.
15. Җирлек бюджеты турында карар проектын карау һәм аны җирлек Советының муниципаль норматив хокукый актында билгеләнгән раслау тәртибе Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турындагы карар үз көченә керүне, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 Статьясы нигезендә күрсәткечләрне һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.

16. Җирлек бюджеты турындагы карар, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм (яки) җирлек бюджеты турындагы карарда башкасы каралмаган булса, 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм финанс елының 31 декабренә кадәр гамәлдә була.
Җирлек бюджеты турындагы карар аңа кул куйганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча билгеләнгән тәртиптә рәсми басылып чыгарга тиеш.
17. Җирлекнең җирле үзидарә органнары җирлек бюджетының балансны булуын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, муниципаль бурычның дефициты, күләме һәм структурасы күләмен, җирлекнең бюджет йөкләмәләрен үтәүне тәэмин итәләр.
18. Җирлек бюджеты керемнәре Россия Федерациясе Бюджет законнары, салымнар һәм җыемнар турындагы законнар һәм башка мәҗбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә формалаша.
19. Җирлек бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган рәвешләрдә гамәлгә ашырыла.
20. Федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга җирлек бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыру, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очраклардан тыш, рөхсәт ителми.
21. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

80 нче Статья. Муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар китерүгә, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру

1. Муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар китерүгә, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру «дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар ташуга, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру турында»2005 елның 21 июлендәге 94-ФЗ номерлы Федераль законда каралган тәртиптә гамәлгә ашырыла.
2. Муниципаль заказ өчен товарлар белән тәэмин итү, эшләр башкару һәм хезмәтләр күрсәтү өчен оплачивается хисабына бюджеты.
3. Муниципаль заказны формалаштыру, урнаштыруны тәэмин итү, үтәү һәм үтәлешен контрольдә тоту тәртибе 2005 елның 21 июлендәге 94-ФЗ номерлы "Дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар китерүгә, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру турында" Федераль закон, башка федераль законнар һәм Россия Федерациясенең норматив хокукый актлары нигезендә җирлек Советы тарафыннан расланган муниципаль заказ турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

81 нче Статья. Җирлек гражданнарының үзара салым акчасы

1. Үзара салым акчалары дигәндә, гражданнарның җирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләрне хәл итү өчен башкарыла торган төрле түләүләре аңлашыла. Үзара салым түләү күләме, җирлек составына керүче гражданнарның (җирлек составына

керә торган торак пункт) гомуми санынннан 30 проценттан артмый торган һәм түләү күләме киметелергә мөмкин булган аерым категорияләреннән тыш, барлык җирлек халкы (торак пункт) өчен дә абсолют күләмдә тигез билгеләнә.
2. Әлеге Статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданнарның төрле түләүләрен кертү һәм алардан файдалану мәсьәләләре җирле референдумда хәл ителә, ә «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 Статьясындагы 1 өлешенең 4 һәм 4.1 пунктларында каралган очракларда гражданнар җыенында хәл ителә.

82 нче Статья. Җирлекнең муниципаль бурычлары (муниципаль бурычы)

1. Җирлек бюджет кытлыгын финанслау һәм бурыч йөкләмәләрен түләү максатларында федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә муниципаль эчке бурыч алуларны гамәлгә ашырырга хокуклы.

2. Муниципаль бурыч алуларны гамәлгә ашыру хокукына җирлек исеменнән Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә җирлек башкарма комитеты ия.
3. Җирлек бюджетының калган акчалары агымдагы финанс елы башына, агымдагы финанс елында җирлек бюджеты кытлыгын финанслауның күрсәтелгән чыганагы буларак каралган акчаларның күләменнән артып киткән күләмдә касса өзеклекләрен каплауга җирлек бюджеты турында карар нигезендә җибәрелә ала.

83 нче статья. Җирлекнең җирле бюджетын үтәү

1. Җирлекнең җирле бюджеты үтәлеше Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә башкарыла.
2. Җирлек бюджеты кассаның бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуы нигезендә башкарыла.
3. Җирлек бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, җирлек бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
4. Җирлек бюджетының үтәлеше җирлекнең җыелма бюджет язмасы һәм җирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

84 нче Статья. Бюджет хисаплылыгы. Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык отчет

1. Җирлекнең бюджет хисаплылыгы еллык хисап булып тора.
2. Җирлекнең бюджет хисаплылыгы бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының җыелма бюджет хисаплылыгы нигезендә җирлек башкарма комитеты тарафыннан төзелә.
3. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык отчет җирлек Советы карары белән расланырга тиеш.

4. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап, аны җирлек Советына тапшырганчы, тышкы тикшерү узарга тиеш, ул бюджет акчалары баш администраторларының бюджет хисаплылыгын тышкы яктан тикшерүне һәм җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка бәяләмә әзерләүне үз эченә ала.
Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп, җирлек Советы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә, җирлекнең Ревизия комиссиясе яки җирлек Советы тарафыннан башкарыла.
5. Җирлекнең башкарма комитеты, агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча, аңа бәяләмә әзерләү өчен, җирлек бюджеты үтәлеше турында хисап тапшыра. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә әзерләү, бюджет акчалары баш администраторларының еллык бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә, 1 айдан да артмаска тиеш.
6. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка нәтиҗә җирлек Советына бер үк вакытта җирлек башкарма комитетына да җибәрелә.
7. Ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча җирлек башкарма комитеты хисап финанс елына җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны, җирлек Советының хисап финанс елы өчен бюджет үтәлеше турындагы карары проектын, җирлек бюджеты үтәлеше турындагы башка бюджет хисаплылыгын һәм Россия Федерациясенең бюджет законнарында каралган башка документларны җирлек советына тапшыра.
8. Җирлек советы бюджет үтәлеше турындагы еллык отчетны карау нәтиҗәләре буенча җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны раслау яки кире кагу турында Карар кабул итә.
Җирлек Советы тарафыннан җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап кире кагылган очракта, ул дөрес булмаган яки тулы чагылдырылмаган мәгълүматларны бетерү һәм 1 айдан артмаган вакыт эчендә кабат тапшыру өчен кире кайтарыла.
9. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы карар нигезендә хисап финанс елына җирлек бюджеты үтәлеше турындагы отчет раслана, анда керемнәрнең, чыгымнарның һәм дефицитның гомуми суммасы күрсәтелә.
Авыл җирлеге Советының финанс хисап елында бюджет үтәлеше турындагы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:
бюджет керемнәрен классификацияләү кодлары буенча җирлек бюджеты керемнәре;
керем төрләре, керемнәрнең ярдәмче төрләре кодлары, дәүләт идарәсе секторы операцияләрен классификацияләү буенча җирлек бюджеты керемнәре (Статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә);
җирлек бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча җирлек бюджеты чыгымнары;
бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча җирлек бюджеты чыгымнары;
бюджет кытлыгын финанслау чыганаклары классификациясе кодлары буенча җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары (Статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә);

бюджетлар кытлыгын финанслау чыганакларының төркемнәре, төркемчәләре, Статьялары, төрләре кодлары буенча җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары; бюджетлар кытлыгын финанслау чыганакларына керә торган дәүләт идарәсе секторы операцияләрен классификацияләү.

85 нче Статья. Муниципаль финанс контроле

Җирлек советы түбәндәге финанс контроле рәвешләрен гамәлгә ашыра: алдан - бюджет турында карарлар проектларын тикшерү һәм раслау барышында; агымдагы контроль - җирлек Советы утырышларында бюджет үтәлешенең аерым мәсьәләләрен карау барышында; бюджет үтәлеше турындагы хисапны карау һәм раслау барышында, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә контрольнең башка рәвешләре.

Җирлек советы Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезләмәләре нигезендә финанс контролен гамәлгә ашыра.

XIV нче. ҖИРЛЕКНЕҢ УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

86 нчы Статья. Җирлек Уставы проектын әзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Җирлек уставы проекты, җирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары проекты Авыл җирлеге Советына җирлек башлыгы, җирлек Советы депутатлары, Башкарма комитет Җитәкчесе, Менделеевск муниципаль районы прокуроры, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелә ала.
2. Җирлек Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проектын әзерләү өчен җирлек Советы карары белән махсус комиссия төзелергә мөмкин. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.
3. Җирлек уставы проекты, җирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында 30 көннән дә соңга калмыйча авыл җирлеге уставын кабул итү, җирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы мәсьәлә каралган көнгә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча күрсәтелгән Устав проекты, күрсәтелгән муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка игълан итү), шулай ук аның турында фикер алышуларда гражданнарның катнашу тәртибе рәсми басылып чыгарга тиеш. Җирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук җирлек уставына әлеге уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция (устав) яки Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау рәвешендәге үзгәрешләр кертелгән очракта, гражданнарның аның фикер алышуында катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) таләп ителми.

4. Авыл җирлеге Уставы проекты буенча, җирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары, әлеге Уставны карау алдыннан әлеге Устав нигезендә ачык тыңлаулар үткәрелә, моннан тыш җирлек Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында төгәл яңадан карау формасында үзгәрешләр кертелү очракларыннан тыш.
5. Җирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертелә, ул рәсмиләштерелә ала:
1) җирлек Советы карары белән, җирлек башлыгы кул куйды;
2) җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән һәм җирлек башлыгы имзалаган аерым норматив хокукый акт. Бу очракта әлеге хокукый актта авыл җирлеге Советының аны кабул итү турындагы карар реквизитлары куела. Мондый карарга җирлек советының күчмә положениеләрен һәм (яки) җирлек Уставына кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы нормаларны кертү рөхсәт ителми.

87 нче Статья. Җирлек уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Авыл җирлеге Уставы проектын, үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карар проектын карау, әлеге Устав җирлек Советы тарафыннан, җирлек Советы Регламенты нигезендә, кимендә ике укылышта гамәлгә ашырыла.
2. Авыл җирлеге Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карар проектын кабул иткәннән соң, әлеге проект авыл җирлеге Советы депутатларына, хокук чыгару инициативасы хокукына ия башка субъектларга төзәтмәләр кертү өчен җибәрелә.
3. Җирлек уставы, җирлек Советының Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан өчтән ике өлеше тавыш белән кабул ителә.

88 нче Статья. Җирлек Уставының үз көченә керү тәртибе, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар

1. Җирлек уставы, җирлек Советының үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карары, әлеге Устав кабул ителгәннән соң, федераль законда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә алу өчен башкарма хакимиятнең федераль органының вәкаләтле органы территориаль органына җибәрелә.
2. Җирлек уставы, җирлек Советының үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карары әлеге Устав дәүләт теркәвенә алынганнан соң рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш һәм аларны рәсми бастырып чыгарганнан (халыкка игълан ителгәннән) соң үз көченә керә.
3. Җирлек Уставына кертелгән һәм җирле үзидарә органнарының структурасын үзгәртә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр, җирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләрне чикләү (җирлек уставын федераль законнарга туры китерү очракларыннан, шулай ук җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларын сайлау

вәкаләтләре, сроклары, тәртибе үзгәрешләреннән тыш) күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Карар кабул иткән җирлек Советы вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң үз көченә керә.